

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΜΙΚΡΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

του

Κωνσταντίνου Καργιώτη

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

2021

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΜΙΚΡΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

του

Κωνσταντίνου Καργιώτη

Υποβληθείσα στη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και Ανθρωπιστικών Σπουδών σε εκπλήρωση

των απαιτήσεων για την απόκτησης του εξ αποστάσεως Μεταπτυχιακού Τίτλου στις Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια

Μάϊος 2021

ΠΙΣΩ ΜΕΡΟΣ ΣΕΛΙΔΑΣ ΤΙΤΛΟΥ (ΕΣΩΦΥΛΛΟΥ)

© Konstantinos Kargiotis, 2021

Σελίδα εκ προθέσεως κενή

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΜΙΚΡΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ Ε.Ε

Διπλωματική Εργασία

Ονοματεπώνυμο Επιβλέποντος Καθηγητή: Ευαγόρου Ευαγόρας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ (ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ)

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να αναδείξει τις πολιτικές εθνικής ασφάλειας που αφορούν στην ΚΔ. Η Κύπρος είναι μία ιδιαίτερη περίπτωση, η οποία ιδωμένη από μία πολιτική οπτική έχει προσελκύσει το ερευνητικό ενδιαφέρον. Το 2004 και έπειτα, η εικόνα της διαφοροποιείται αφού πλέον εντάσσεται στο περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η είσοδος αυτή αποτέλεσε μία νέα αφετηρία την οποία έπονται συμφωνίες και πολιτικές με άλλα κράτη. Η παρούσα εργασία μέσα από μία βιβλιογραφική ανασκόπηση επιδιώκει να σχολιάσει την εθνική αμυντική πολιτική των μικρών κρατών εν γένει, και της Κύπρου πιο συγκεκριμένα στα πλαίσια μιας στοχευμένης εξωτερικής πολιτικής, υπογραμμίζοντας τα βασικά χαρακτηριστικά του νησιού που το καθιστούν μοναδικό, από γεωπολιτική αλλά και γεωστρατηγική άποψη. Συμπερασματικά η θέση μιας χώρας καταδεικνύεται κομβικής σημασίας για την εφαρμογή και ανταπόκριση των πολιτικών της επιλογών. Όταν οι χώρες αυτές είναι μικρές και ανίσχυρες, ο πολιτικός σχεδιασμός λαμβάνει άλλη διάσταση και το ερώτημα που προκύπτει είναι αν το παραπάνω στοιχείο έχει την ίδια επίδραση στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών της πράξεων.

Λέξεις- Κλειδιά: εξωτερική πολιτική, Κύπρος, Ευρωπαϊκή ένωση

ΠΕΡΙΛΗΨΗ (ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ)

The purpose of this research is to highlight the political strategies for managing the external relations concerning the island of Cyprus. Cyprus is a special case which, from a political point of view, has attracted research interest. In 2004 onwards, the image of Cyprus changed as it is now part of the common denominator of the European Union. This entry is a new starting point which is followed by agreements and policies with other states. Current work through a bibliographic review seeks to comment on the national defense policy of small states and Cyprus in the context of a targeted foreign policy by emphasizing the key components of the island that make it unique from a geopolitical and political point of view.In conclusion, the position of an island or a country proves to be crucial for the implementation and response of its political moves. When these countries are small and weak, political planning takes on a different meaning and the question that arises is whether the above element has the same effect on the effectiveness of its political actions.

Keywords: foreign policy, Cyprus, European Union

Ένα ιδιαίτερο ευχαριστώ στον κ. Ευαγόρου, για την ακαδημαϊκή επίβλεψη καθώς και όλους τους φορείς του Πανεπιστημίου για την απρόσκοπτη στήριξη καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησης μου.

Πίνακας Περιεχομένων

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή..... 13

1.1 Μεθοδολογία..... ……14

1.1.1 Σκοπός..... 14

1.1.2. Ερευνητικά ερωτήματα…….……...15

1.1.3. Μεθοδολογικά εργαλεία..... 15

1.1.4 Δομή της εργασίας 16

1.2 Βιβλιογραφική ανασκόπηση 16

Κεφαλαιο 2: Θεωρητικό Πλαίσιο 20

2.1 Μικρό κράτος και Πολιτική Εθνικής Ασφάλειας 20

2.2 Οι προκλήσεις των μικρών κρατών..... 23

2.3 Η πρόκληση της ασφάλειας για τα μικρά κράτη στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης 25

2.4 Η πολιτική ουδετερότητας 28

2.5 Εξωτερική πολιτική μικρών κρατών..... 30

Κεφάλαιο 3: Η Κύπρος 32

3.1 Γεωπολιτική σημασία και οι δυνατότητες υψηλής στρατηγικής 32

3.2 Οι Προκλήσεις και οι κίνδυνοι ασφαλείας για την ΚΔ..... 35

3.2.1 Η τουρκική επιθετικότητα και οι επεκτατικές της βλέψεις της Τουρκίας σε βάρος της ΚΔ 36

3.2.2 Μετανάστευση – λαθρομετανάστευση 37

3.2.3 Τα ενεργειακά αποθέματα της Ανατολικής Μεσογείου και οι Τουρκικές διεκδικήσεις.... 38

3.3 Το δίκτυο ασφαλείας για την Κύπρο και οι πολιτικές της επιλογές για την εθνική ασφάλεια . 39

3.3.1 Η Συμβολή του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου στην άμυνα και άσφάλεια της Κύπρου…….**Erro r! Bookmark not defined.**

3.3.2 Συμμαχία με το Ισραήλ……..42

3.3.3 Συμμαχία με την Αίγυπτο……...44

3.3.4 Σχέσεις με τη Ρωσία……...45

3.3.5 Κύπρος και Ευρωπαϊκή Ένωση..... 47

3.3.5.1. Η ένταξη της Κύπρου στην ευρωπαϊκή οικογένεια ως πολιτική εθνικής ασφαλείας 47

3.3.5.2. Συμβολή στην ασφάλεια και την αμυντική πολιτική της ΕΕ..... 48

3.3.5.3. Η Συμβολή της Εθνικής Φρουράς στην άμυνα και την ασφάλεια της ΚΔ και στη διαφύλαξη των ευρωπαϊκών συνόρων 49

3.3.5.4. Αξιολόγηση της επέμβασης της ΕΕ απέναντι στις απειλές ασφαλείας της ΚΔ……..50

3.3.6 Προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΔΑ)……..53

3.3.7 Συμμετοχή της Κύπρου στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)…….54

Κεφάλαιο 4 : Σύνοψη - Συμπεράσματα - Προτάσεις..... …. 56

4.1 Σύνοψη - Απαντήσεις ερευνητικών ερωτημάτων……. …..…57

4.2 Προτάσεις…….58

Βιβλιογραφία..... …61

Ξενόγλωσση 61

Ελληνόγλωσση 67

Διαδικτυακές πηγές 71

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ο κόσμος στη σύγχρονη εποχή μεταβάλλεται σημαντικά, ενώ μεγάλες είναι οι αλλαγές που παρατηρούνται στο διεθνές πολιτικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, στην παγκόσμια πολιτική, κυρίαρχα κράτη αποδυναμώνονται και στη θέση τους αναδεικνύονται νέες δυνάμεις. Παράλληλα, ενδεικτικό στοιχείο της νέας τάξης πραγμάτων αποτελεί η προσπάθεια εδραίωσης της εθνικής κυριαρχίας από τα κράτη, πέρα πια από την ισχύ των όπλων και την τακτική των κανονιοφόρων. Καθώς λοιπόν, το πολιτικό σκηνικό δείχνει να είναι ρευστό, αποτελεί επιτακτική ανάγκη η ύπαρξη μιας καλά σχεδιασμένης πολιτικής εθνικής ασφάλειας, με σαφείς στόχους και εναλλακτικές εφαρμογές, στο πλαίσιο ενός καλά επεξεργασμένου στρατηγικού σχεδιασμού.

Στη διεθνή πολιτική σκηνή υπάρχουν κράτη, τα οποία θεωρούνται μικρά, καθώς δεν έχουν μεγάλο εύρος επιλογών στη χάραξη της πολιτικής της εθνικής τους ασφάλειας. Παρ' όλα αυτά, δεν θεωρείται ότι το περιθώριο των δράσεων τους είναι αμελητέο και ως εκ τούτου, ενδέχεται να αναπτύξουν υπολογίσιμη δυναμική. Είναι χαρακτηριστικό ότι για ένα μικρό κράτος, η εθνική ασφάλεια αποτελεί ένα ζήτημα καίριας σημασίας και για αυτό το λόγο απαιτείται η δράση του σε ένα ενιαίο στρατηγικό πλαίσιο. Έτσι, θα καταστεί εφικτή η αύξηση των περιθωρίων στην επιλογή κινήσεων, με συνακόλουθη αύξηση των επιτυχιών και μέσω έξυπνων χειρισμών, τη μέγιστη αξιοποίηση των όποιων ικανοτήτων διαθέτει.

Κάθε μικρό κράτος στοχεύει στο σχεδιασμό μιας επιτυχημένης εθνικής ασφάλειας, που θα του επιτρέψει να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις και στις αλλαγές που συμβαίνουν στο νέο μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον. Ο στόχος αυτός, διαμορφώνει την πολιτική κάθε μικρού κράτους, ανεξάρτητα από τις σχέσεις που έχει συνάψει με τα άλλα κράτη, είτε αυτές είναι σχέσεις ηγεμονίας, είτε σχέσεις συνεργασίας, είτε σχέσεις ανταγωνισμού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, η αποφυγή ζημιών και απωλειών, με την παράλληλη αποκόμιση όσο το δυνατόν περισσότερο κερδών, απαιτεί την προσεκτική διαμόρφωση και εφαρμογή μιας μακροχρόνιας στρατηγικής (Κοτζιάς, 2010: 26).

Οι κίνδυνοι ασφάλειας που διατρέχει η Κυπριακή Δημοκρατία (ΚΔ) περιλαμβάνουν τόσο τις απειλές που προέρχονται από κρατικές οντότητες, όπως η επιθετική στάση της Τουρκίας, αλλά και από μη κρατικές οντότητες που ορίζονται ως ασύμμετρες, όπως της διασποράς της τρομοκρατίας, της παράνομης μετανάστευσης, της παράνομης διακίνησης όπλων και της διασποράς όπλων μαζικής καταστροφής, ως απόρροια της εγγύτητας με την Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική (Χρυσοχού, 2018).

Αν και η ΚΔ αποτελεί ένα κράτος που κατάφερε να πετύχει πολλά στην εξωτερική του πολιτική με κυριότερη επιτυχία την ένταξη του στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), οι προκλήσεις για την διασφάλιση της εθνικής του ασφάλειας παραμένουν πολλαπλές, με την γκάμα των πολιτικών επιλογών να παραμένει περιορισμένη.

1.1 Μεθοδολογία

1.1.1 Σκοπός

Κύριος στόχος της εργασίας είναι να εξετάσει τις πολιτικές εθνικής ασφάλειας της ΚΔ μέχρι σήμερα, την ένταξη στην ΕΕ και τις προοπτικές στις πολιτικές επιλογές της, καθώς και κατά πόσον οι πολιτικές αυτές έχουν τελεσφορήσει με θετικό πρόσημο προς το συμφέρον της, και καταληκτικά να καταδείξει πιθανές ενδεδειγμένες λύσεις συνέχισης ή διαφοροποίησης της υφιστάμενης στρατηγικής της, πάντα σε συνάφεια με τις απειλές ασφαλείας που καλείται να αντιμετωπίσει.

Συνακόλουθα, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η επισήμανση της αξίας της εθνικής ασφάλειας και ο προσδιορισμός του τρόπου χάραξης πολιτικής εθνικής ασφαλείας μικρών κρατών, επισημαίνοντας τη σημασία ενός μακρόχρονου στρατηγικού προσανατολισμού στα νέα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και των μεταβαλλόμενων πόλων ισχύος της σύγχρονης εποχής.

1.1.2. Ερευνητικά Ερωτήματα

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα αφορά στο πως οι σύγχρονες τάσεις και το πλαίσιο αντιπαλότητας στην Ανατολική Μεσόγειο, επηρεάζουν την εθνική ασφάλεια της ΚΔ, αλλά και τη δυνατότητα διεκδικήσεων της στην ευρύτερη γεωπολιτική σκακιέρα.

Οι επιμέρους ερευνητικές στοχεύσεις αφορούν στην ανάλυση και αποσαφήνιση των επιλογών της πολιτικής της ΚΔ για την εγγύηση της εθνικής της ασφάλειας, τον τρόπο που δύναται να αποκρούσει τις απειλές ασφαλείας που ανακύπτουν, καθώς και το εάν έχει διαφοροποιηθεί η τακτική – πολιτική της μετά την ένταξη στην ΕΕ.

Επιπλέον, η παρούσα μελέτη έχει ως στόχο να προσφέρει απαντήσεις σχετικά με:

α. Τον τρόπο που διασφαλίζεται η ανεμπόδιστη ενάσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των μικρών κρατών και της ΚΔ ως περιπτωσιολογική μελέτη.

β. Τους λόγους, για τους οποίους η χωρίς εξαιρέσεις εφαρμογή της διεθνούς νομιμότητας στις διακρατικές σχέσεις, είναι απαραίτητη για τη βιωσιμότητα των μικρών κρατών, αλλά και της Κύπρου πιο συγκεκριμένα.

γ. Τον τρόπο που θα διασφαλιστεί μέσα από ορθές επιλογές πολιτικής εθνικής ασφαλείας, η ειρήνη και η σταθερότητα τουλάχιστον στους χώρους ζωτικού ενδιαφέροντος της ΚΔ και κατά πόσον η ένταξη στην ΕΕ συνέβαλε προς αυτή τη κατεύθυνση.

1.1.3 Μεθοδολογικά Εργαλεία

Η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί είναι η ποιοτική ανάλυση με κυριότερη προσέγγιση την ανάλυση δεδομένων από βιβλιογραφικές, αρθρογραφικές και άλλες πηγές δευτερογενών στοιχείων. Η ποιοτική ανάλυση δεν περιορίζεται σε ποσοτικά - αριθμητικά δεδομένα, ενώ παράλληλα οδηγεί σε επισταμένη ανάλυση σε βάθος όλων των γεγονότων (Ζαφειρόπουλος, 2015). Συνεπώς, η διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων θα γίνει μέσω της δευτερογενούς ανάλυσης των πηγών, τόσο από βιβλιογραφία όσο και εκ της χρήσης πηγών του διαδικτύου, που θα οδηγήσουν μέσα από μία διαδικασία δευτερεύουσας ανάλυσης, στη σύνοψη συμπερασμάτων και ενδεδειγμένων προτάσεων για τις εφαρμοζόμενες πολιτικές

εθνικής ασφάλειας για τα μικρά κράτη, αλλά και πιο συγκεκριμένα για την ΚΔ που αποτελεί σημαντικό κόμβο της Ανατολικής Μεσογείου.

Συναφώς, η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί, παρέχει στον ερευνητή τη δυνατότητα να αναλύσει ιστορικά στοιχεία που είναι ήδη καταγεγραμμένα. Εξάλλου όπως επισημαίνει ο Mason, το γεγονός ότι η ποιοτική έρευνα δεν μπορεί να αρχειοθετηθεί και να περιοριστεί σε ένα σύνολο απλών ρυθμιστικών κανόνων και αρχών αποτελεί ένα ισχυρό σημείο της (Mason, 2006).

1.1.4 Δομή της Εργασίας

Στην παρούσα εργασία, μελετάται το ζήτημα της πολιτικής εθνικής ασφάλειας, με την παρουσίαση της μελέτης περίπτωσης της ΚΔ όσον αφορά τη διαμόρφωση πολιτικής εθνικής ασφάλειας. Για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, θα πραγματοποιηθεί μία βιβλιογραφική ανασκόπηση και έπειτα, θα παρουσιαστεί το θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο θα αποτελέσει τη βάση της μελέτης περίπτωσης. Κατά τη μελέτη της περίπτωσης της ΚΔ και της πολιτικής εθνικής ασφάλειας που αυτή έχει διαμορφώσει με το πέρασμα των χρόνων και ιδιαίτερα μετά την ένταξη της στην ΕΕ, θα δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα, όπως αυτά έχουν τεθεί παραπάνω, ενώ στη συνέχεια θα παρουσιαστούν προτάσεις σχετικά με την διαμόρφωση της πολιτικής εθνικής ασφάλειας.

1.2 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Ο σκοπός της βιβλιογραφικής ανασκόπησης έγκειται στο να εντοπιστούν και να κριθούν οι διάφορες αναφορές γύρω από τις επιλογές πολιτικής, με στόχο τη διασφάλιση της εθνικής ασφάλειας των μικρών κρατών, και εν συνεχεία να διαπιστωθεί εάν κάποιες εξ αυτών, υπάρχουν και ακολουθούνται στην περίπτωση της ΚΔ. Μολαταύτα, κυριότερος σκοπός της ανάλυσης των διαθέσιμων πηγών είναι να οδηγήσει η μελέτη τους, σε αποσαφήνιση των κύριων ερευνητικών ερωτημάτων της υπόψη πτυχιακής εργασίας και τα οποία μνημονεύτηκαν σε προηγούμενη παράγραφο. Το πλέγμα των ερωτημάτων που πρέπει να απαντηθεί περιστρέφεται γύρω από το δίκτυο ασφαλείας των επονομαζόμενων μικρών κρατών, αλλά και της ΚΔ στην οποία και θα επικεντρωθεί το δεύτερο μέρος της ανάλυσης της διπλωματικής εργασίας.

Οι μελέτες για την πολιτική ασφαλείας των μικρών κρατών επικεντρώθηκαν παραδοσιακά σε πολεμικές απειλές, καθώς και σε εσωτερικές συγκρούσεις. Με κύριο χαρακτηριστικό την περιορισμένη ισχύ, αυτά τα κράτη είναι πιθανό να αναγκαστούν να αναζητήσουν βοήθεια και στήριξη από ισχυρότερα κράτη ή και θεσμούς. Στην περίπτωση δε, που ταλανίζονται από εσωτερικές συγκρούσεις, επιζητούν συχνά εξωτερική παρέμβαση. Ωστόσο, η σύγχρονη έννοια της ασφάλειας καλύπτει πολύ περισσότερες από αυτές τις διαστάσεις (Bailes et. al., 2014: 8).

Σύμφωνα με την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για οποιοδήποτε κράτος σήμερα, η ευπάθεια και η ανθεκτικότητα πρέπει επίσης να μετρηθούν έναντι ενός φάσματος απειλών και κινδύνων που κυμαίνονται από ανθρωπογενείς και εσκεμμένες απειλές (τρομοκρατία, έγκλημα, επίθεση στον κυβερνοχώρο) έως και καθαρά φυσικές (καταστροφές, πανδημίες). Οι οικονομικές, χρηματοοικονομικές και κοινωνικές αδυναμίες αποτελούν μέρος αυτού του φάσματος από μόνες τους, αλλά μπορούν επίσης να επιδεινώσουν τα προβλήματα των μικρών κρατών στην αντιμετώπιση των άλλων κινδύνων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020).

Όλα αυτά δημιουργούν άνευ προηγουμένου προκλήσεις για τη διαμόρφωση και χάραξη της πολιτικής εθνικής ασφάλειας των μικρών κρατών. Για να επιτύχουν την επιβίωση τους, πρέπει να προβαίνουν σε διαρκή αξιολόγηση απειλών και κινδύνων με παράλληλη ανάπτυξη στρατηγικής, δημιουργία σχέσεων (συμπεριλαμβανομένων εσωτερικών και εξωτερικών συνεργασιών) και σχεδιασμό γραφειοκρατικών συστημάτων κατάλληλων για να υποστηρίξουν την ειρήνη και τη διαχείριση κρίσεων στο εσωτερικό τους (Wivel et. al., 2014: 26).

Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, δημιουργείται προβληματισμός ως προς τις μεθόδους αξιολόγησης που μπορούν να βοηθήσουν να εντοπιστούν οι ιδιαιτερότητες της κατάστασης των μικρών κρατών στον παγκόσμιο χάρτη. Επίσης, ο προβληματισμός έγκειται στην αναζήτηση των προτύπων πολιτικής και των πρακτικών λύσεων που μπορεί να αξιοποιηθούν, ώστε να υλοποιηθεί μια επιτυχημένη διαχείριση και αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων εθνικής ασφάλειας.

Η εθνική ασφάλεια σχετίζεται με την ανάπτυξη ενός έθνους που οι πολίτες εμπιστεύονται, με βάση το γεγονός ότι η εδαφική του ακεραιότητα, η κυριαρχία, οι εθνικές θεμελιώδεις αξίες και τα συμφέροντα, δεν πρέπει να κλονιστούν. Η κυριαρχία και η

ασφάλεια θεωρούνται πρωταρχικά και απαραίτητα στοιχεία για τη σταθερότητα μίας χώρας (Jackson, 1999).

Η σύγχρονη ιδέα της εθνικής ασφάλειας έχει επεκταθεί και έχει γίνει πολυδιάστατη. Σήμερα οι συζητήσεις αφορούν στην οικονομική ασφάλεια, στην ταυτότητα, στην οικολογία, στα τρόφιμα κ.λπ. Εκτός αυτού, οι διαφορές μεταξύ της εξωτερικής και της εσωτερικής ασφάλειας μειώνονται, ενώ η γεωγραφία της ασφάλειας έχει περιφερειοποιηθεί. Όλη αυτή η κατάσταση συνδέει αναπόφευκτα τα μικρά κράτη με τα περιφερειακά και παγκόσμια συστήματα, μία σύνδεση που κατέστη αναγκαία λόγω της δημιουργίας της παγκοσμιοποίησης και της αλληλεξάρτησης (Snow, 2016).

Η ασφάλεια είναι μεταβλητή, επειδή το ποσοστό των κινδύνων και των απειλών που τη συνθέτουν, μπορεί να ποικίλει. (Leffler, 1992). Είναι γνωστό ότι η γενική κατάσταση ασφάλειας κατά την τελευταία δεκαετία έχει αλλάξει δραματικά. Η διαταραγμένη ασφάλεια είναι προϊόν ενός διαταραγμένου κόσμου (Bohac και Lipkova, 2016). Σε κάθε περίπτωση, τα μικρά κράτη μέσα σε αυτόν τον διαταραγμένο κόσμο, είναι αυτά που αντιμετωπίζουν τα μεγαλύτερα ζητήματα εθνικής ασφάλειας. Αυτό εντοπίστηκε κυρίως κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, μέσω της αντιπαλότητας των υπερδυνάμεων, των ιδεολογικών συγκρούσεων, καθώς και των αντιπαραθέσεων μεταξύ τους για γεωπολιτικά και γεωστρατηγικά συμφέροντα, με τα μικρά κράτη να συμπαρασύρονται ανάλογα με τις υφιστάμενες αποφάσεις και πολιτικές (Gashi, 2016).

Η ιστορία έχει δείξει ότι οι μεγάλες δυνάμεις έχουν την ικανότητα να χειραγωγήσουν μικρά και αδύναμα κράτη, όχι μόνο από οικονομική, αλλά και από στρατιωτική άποψη. Τα μικρά κράτη, σε πολλά ιστορικά γεγονότα, έχουν συμπλεύσει με τις μεγάλες δυνάμεις, προκειμένου να καταφέρουν την επιβίωση τους (Levy, 2014). Βέβαια, υπάρχουν και πολλά παραδείγματα, σύμφωνα με τα οποία, τα μικρά κράτη δεν αφομοιώνονταν πάντα από τα μεγαλύτερα. Δεν είναι λίγα τα μικρά κράτη, που επιβίωσαν, όντας ανεξάρτητα και κυρίαρχα (Rezvani, 2014).

Το ζήτημα της εθνικής ασφάλειας, ειδικά για τα μικρά κράτη, είναι ένα ζήτημα που έχει περάσει από πολλές διαδικασίες και έχει «υποστεί» πολλές διαφοροποιήσεις, καθώς δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που αυτά καθίστανται εκμεταλλεύσιμα από τα μεγαλύτερα, ενώ παράλληλα δεν διαθέτουν τις ανάλογες δυνάμεις και υποδομές για την αντιμετώπιση των

διαφόρων προκλήσεων (Lamoreaux, 2014). Βέβαια, μετά τους Παγκόσμιους Πολέμους (ΠΠ), και ιδιαίτερα μετά τον Β΄ ΠΠ, αναγνωρίστηκε το δικαίωμα της ανεξαρτησίας των μικρών κρατών, τα οποία παρ' ότι μπορεί να μην είναι μεγάλα σε μέγεθος, μπορούν να ασκούν επιρροή, ή τουλάχιστον, να προστατεύονται, μέσω της διαμόρφωσης της πολιτικής εθνικής ασφαλείας (Bailes et. al., 2014: 12).

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) συνέβαλε στην διαμόρφωση της υπόψη κατάστασης καθώς έχει εγγυηθεί την ακεραιότητα των κρατών (συμπεριλαμβανομένων των μικρών) σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη. Η ίδρυση του ΟΗΕ, μετά τον Β' ΠΠ, έδωσε τη δυνατότητα στα μικρά κράτη να επωφεληθούν από την ιδέα της ελευθερίας, της ανεξαρτησίας και της ασφάλειας, διαμορφώνοντας παράλληλα τις δικές τους πολιτικές εθνικής ασφαλείας (Morgan, 2007: 45).

Η ΚΔ αποτελεί ένα μικρό κράτος. Ανήκει στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου που η γεωγραφία της ασφάλειας περιφερειοποιείται έντονα, περιλαμβάνοντας επεμβάσεις διαφόρων μεγάλων κρατών, αλλά και λοιπών υπερεθνικών δρώντων, όπως οι διεθνείς θεσμοί. Σε αυτή την ασταθή περιοχή, η ΚΔ καλείται να αντιμετωπίσει ένα πλήθος απειλών ασφαλείας, οι οποίες με τη σειρά τους καθορίζουν τις επιλογές πολιτικής ασφαλείας της αλλά και τις υφιστάμενες στρατηγικές της. Το 1974 υπήρξε θύμα των τουρκικών βλέψεων και του επεκτατισμού. Σήμερα η τουρκική επιθετικότητα συνεχίζεται απρόσκοπτα, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη για συνεχείς συνεργασίες με μεγάλα κράτη αλλά και θεσμούς, για την αποτροπή παρόμοιας κατάστασης, αλλά και την επίλυση της ισχύουσας προβληματικής. Η παρούσα εργασία θα προσπαθήσει να οδηγήσει σε ασφαλή συμπεράσματα και προτάσεις που θα αφορούν σε ενδεδειγμένες πολιτικές ασφαλείας της ΚΔ, μέσα στα πλαίσια της ΕΕ και λοιπών θεσμών, αφού πρώτα αναλυθούν οι προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν τα μικρά κράτη τόσο γενικότερα όσο και ειδικότερα εντός της ΕΕ, η συνήθης στρατηγική που επιλέγουν για την επιβίωση τους, αλλά και οι δυνατότητες άσκησης εξωτερικής πολιτικής που έχουν, στο πλαίσιο του θεωρητικού υποβάθρου της παρούσας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1 Μικρό κράτος και Πολιτική Εθνικής Ασφάλειας

Ο ορισμός ενός μικρού κράτους είναι σημαντικός για τον εντοπισμό των κύριων προκλήσεων και την αποσαφήνιση των αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής του. Παράλληλα, συμβάλλει στον εντοπισμό και στην εξήγηση της χάραξης της πολιτικής εθνικής ασφαλείας του. Η ΚΔ είναι ένα μικρό κράτος και περιλαμβάνει πολλά εκ των χαρακτηριστικών που θα περιγραφούν στους παρακάτω ορισμούς. Στη βάση μίας γενικότερης αντίληψης, τα μικρά κράτη θεωρούνται εκείνα που δεν κατατάσσονται στις μεγάλες δυνάμεις, και η ΚΔ δεν εντάσσεται σε αυτές (Brighi & Hill, 2008 : 128).

Τα μικρά κράτη θεωρούνται πολύ αδύναμα για να κάνουν οποιαδήποτε διαφορά στη διεθνή τάξη ή να αλλάξουν τους κανόνες της. Από αυτή την άποψη, έχουν χαρακτηριστεί ως «ένα ασθενέστερο μέρος σε μια ασύμμετρη σχέση, η οποία δεν μπορεί να αλλάξει μόνη της, τη φύση ή τη λειτουργία της σχέσης» (Hurrell, 2007). Ουσιαστικά, η αδυναμία ενός μικρού κράτους έγκειται στα ποσοτικά χαρακτηριστικά του, κυρίως στο περιορισμένο εδαφικό μέγεθος, στον μικρό αριθμό του πληθυσμού, στην αδύναμη και εξαρτημένη οικονομία, καθώς και στην περιορισμένη στρατιωτική ικανότητα.

Ένα μικρό κράτος, σύμφωνα με τον Jaquet, «δεν έχει τη δύναμη, ούτε σε περιφερειακό ούτε σε παγκόσμιο επίπεδο, να επιβάλει την πολιτική του βούληση ή να προστατεύσει τα εθνικά του συμφέροντα, ασκώντας πολιτική εξουσίας» (Gibson και Graham, 2002: 15). Ως εκ τούτου, θεωρείται δεδομένη η αδυναμία υπεράσπισης των εθνικών συμφερόντων του, χωρίς την πολιτική ή στρατιωτική αρωγή κρατών με μεγαλύτερη δύναμη (Rice, 2000).

Ο Keohane (Keohane et. al., 2009: 18) πρότεινε έναν εναλλακτικό ορισμό ενός μικρού κράτους, που βασίζεται στην αντιληπτή ικανότητα ασφάλειας, όταν η ελίτ του κράτους δεν αναμένει να έχει αντίκτυπο ενεργώντας μόνη της ή σε μια μικρή ομάδα. Αυτός ο ορισμός από μόνος του είναι υποκειμενικός, αλλά όπως σημείωσαν οι Thorhallson και

Wivel (Thorhallson and Wivel., 2006), σε συνδυασμό με άλλους υλικούς παράγοντες, μπορεί να βοηθήσει στον σχηματισμό ενός πιο ακριβούς ορισμού. Ένας παρόμοιος ορισμός περιγράφει τις μικρές δυνάμεις ως κράτη που αναγνωρίζουν ότι δεν είναι σε θέση να αποκτήσουν ασφάλεια χωρίς να βασίζονται σε άλλα κράτη, θεσμούς ή διαδικασίες (Berta, 2018: 2).

Για τον ορισμό ενός μικρού κράτους, ως επί το πλείστον, χρησιμοποιούνται οι υλικοί παράγοντες, που αυτό διαθέτει. Το μέγεθος ενός κράτους, βέβαια, είναι ένας όρος σχετικός, καθώς δεν είναι αυτό που καθορίζει πάντοτε τις δυνατότητες ή την πολιτική εθνικής ασφαλείας που αυτό διαμορφώνει (Korpi & Palme, 2003) Αν και αποτελεί σημαντικό παράγοντα, το μέγεθος δεν αποτρέπει τα μικρά κράτη από το να δραστηριοποιηθούν και να ασκήσουν τη δική τους πολιτική επιρροή στη διεθνή σκηνή. Παραδείγματα, αυτής της αντίθεσης μεγέθους - δύναμης, αποτελούν η Σουηδία, η Φινλανδία και η Δανία, οι οποίες, αν και είναι μικρές σε μέγεθος, έχουν ενεργή συμμετοχή σε διεθνείς στρατιωτικές επιχειρήσεις (Alesina & Spolaore, 2005). Επιπλέον, μερίδα ακαδημαϊκών, υποστήριξαν ότι ένα μικρός κράτος δεν χαρακτηρίζεται από το μέγεθός του, αλλά από τις σχέσεις που αυτό συνάπτει, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις τα μικρά κράτη είναι υποχρεωμένα να συνάψουν σχέσεις με κράτη που διαθέτουν μεγάλη δύναμη, στη διαδικασία χάραξης των πολιτικών τους, ειδικά της πολιτικής εθνικής ασφαλείας και της εξωτερικής πολιτικής (Kassimeris, 2019). Συμπερασματικά, ο όρος «μικρό κράτος», φαίνεται να είναι σχετικός, καθώς δεν είναι μόνο το μέγεθος ή οι υλικοί παράγοντες, που καθορίζουν ένα κράτος, αλλά και ο τρόπος που αυτό τοποθετείται στο περιβάλλον του, χαράζει την πολιτική εθνικής ασφάλειας και ασκεί την επιρροή του εν γένει (Goodman & Jinks, 2004).

Οι υλικές πηγές ενέργειας, που μπορεί να διαθέτει ένα κράτος, όπως είναι οι στρατιωτικές δυνατότητες ή μία ισχυρή οικονομία, αν και αποτελούν σημαντικούς παράγοντες, δεν αρκούν για την εξήγηση των πολιτικών που μπορεί να διαμορφώνει, όσον αφορά την εξωτερική πολιτική ή την πολιτική της εθνικής του ασφάλειας (Jordaan, 2003). Μολαταύτα, δύνανται να παίξουν καταλυτικό ρόλο στην σύναψη συμμαχιών και διακρατικών συμφωνιών όπως στην περίπτωση της ΚΔ, που η ύπαρξη υδρογονανθράκων σε αφθονία στην υφαλοκρηπίδα της, οδήγησε σε μία σειρά διακρατικών συμφωνιών, μετατρέποντας την σε ενεργειακό σταυροδρόμι.

Άλλοι σημαντικοί παράγοντες για τη διαμόρφωση της εθνικής ασφάλειας ενός κράτους, είναι τόσο τα ιστορικά όσο και τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά. Ως εκ τούτου, οι ατζέντες ασφάλειας των μικρών κρατών διαμορφώνονται και τροποποιούνται ανάλογα, λόγω του ότι βρίσκονται σε διαφορετικές περιοχές, έχουν διαφορετικούς γείτονες ή αντιμετωπίζουν διαφορετικά προβλήματα (Buzan et. al., 2003: 45). Το μόνιμο πρόβλημα της ΚΔ είναι η παράνομη κατοχή εδαφών της, ως απότοκο της τουρκικής εισβολής του 1974, αλλά και η συνεχώς αυξανόμενη προκλητικότητα της Τουρκίας στην ευρύτερη περιοχή.

Στην προκείμενη εργασία, στο επίκεντρο τίθεται η ΚΔ, μία χώρα με μικρό μέγεθος, που ωστόσο, αντιμετωπίζει πολλά ζητήματα εθνικής ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής. Γι' αυτό το λόγο κρίθηκε αναγκαία η ανάλυση και η επεξήγηση του όρου μικρό κράτος, καθώς πρόκειται για έναν όρο, ο οποίος θα χρησιμοποιείται ευρέως στην παρούσα. Η ΚΔ αποτελεί ένα μικρό κράτος αλλά λαμβανομένης υπόψη της σχετικότητας που διέπει τον υπόψη ορισμό, αλλά και το πολυδιάστατο της ανάλυσης του, έχει καταφέρει πολλά μέσω πολιτικών επιλογών, που έχουν συνεισφέρει στην διασφάλιση της εθνικής της ασφάλειας. Ένα εξ αυτών είναι και η ένταξη στην ευρωπαϊκή οικογένεια, που αν και διχοτομημένη και με την παρουσία του ΟΗΕ στα εδάφη της, κατάφερε να το υλοποιήσει. Μολαταύτα, οι κίνδυνοι ασφάλειας που διατρέχει είναι καθοριστικοί για την επιβίωση και την ευημερία του κυπριακού λαού. Η ασφάλεια άλλωστε αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ύπαρξη ενός μικρού κράτους, και η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανεξαρτησία του, την εδαφική του ακεραιότητα, την δυνατότητα άσκησης των κυριαρχικών του δικαιωμάτων, την κατοχύρωση των ελευθεριών του, και την απρόσκοπτη διεξαγωγή των κάθε μορφής δραστηριοτήτων του, εμπορικών, οικονομικών, πολιτιστικών. Οι κίνδυνοι ασφαλείας μετά την εκτίμηση και την συνεχή αξιολόγηση τους, δημιουργούν τις ανάγκες και τις προκλήσεις για την διασφάλιση της επιβίωσής του.

Μετά τον ορισμό του μικρού κράτους και την περιγραφή των πολιτικών εθνικής ασφαλείας που δύνανται να εφαρμόσουν μέσα στην παγκόσμια γεωπολιτική σκακιέρα, θα αναλυθούν οι σύγχρονες προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν τα μικρά κράτη, το πως αυτές διαφοροποιούνται στο επίπεδο της ΕΕ, το πώς η ισχύς είναι συνυφασμένη με την εθνική αμυντική πολιτική ενός μικρού κράτους, τη συνηθέστερη στρατηγική που

ακολουθούν για την επιβίωση τους, καθώς και τις δυνατότητες άσκησης εξωτερικής πολιτικής.

2.2 Οι προκλήσεις των μικρών κρατών

Οι ανάγκες των μικρών κρατών μπορούν να βοηθήσουν στην καλύτερη κατανόηση των στρατηγικών πολιτικής εθνικής ασφαλείας τους. Ανάλογα με τις εγχώριες και διεθνείς συνθήκες, τα μικρά κράτη επιλέγουν πολιτικές που αντικατοπτρίζουν καλύτερα τις ανάγκες τους και βοηθούν στην επίτευξη ευνοϊκών στόχων εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής εθνικής ασφάλειας. Τα μικρά κράτη αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις, μερικές από τις οποίες είναι ζωτικής σημασίας για την ύπαρξή τους. Εκτός από τις παραδοσιακές στρατιωτικές απειλές, αντιμετωπίζουν επίσης μη παραδοσιακές προκλήσεις ασφάλειας, όπως τρομοκρατία, περιβαλλοντικές καταστροφές, υβριδικές απειλές, κυβερνοεπιθέσεις ή ταλανίζονται από οικονομικές και κοινωνικές ευπάθειες (Armstrong και Read, 2002).

Ένα ευρύ φάσμα προκλήσεων απαιτεί ικανότητες για την αντιμετώπισή τους, τις οποίες τα μικρά κράτη συνήθως στερούνται απόλυτα ή σχετικά. Έχουν μικρότερες οικονομίες, περιορισμένους διπλωματικούς πόρους, ταλανίζονται από διάφορες οικονομικές ή πολιτικές εξάρσεις και έχουν λιγότερα μέσα αντιμετώπισης των πιο ισχυρών κρατών (Barston, 2019: 39).

Μία εκ των κυριότερων προκλήσεων για τα μικρά κράτη, είναι το δίλημμα ασφαλείας που αποτελείται από δύο στοιχεία: την επιρροή και την αυτονομία. Τα μικρά κράτη επιδιώκουν τόσο να αυξήσουν την επιρροή τους, όσο και να διατηρήσουν την αυτονομία τους. Ανάλογα με τις υπάρχουσες συνθήκες που αντιμετωπίζουν, επιλέγουν πολιτικές που αντικατοπτρίζουν καλύτερα τις ανάγκες τους - είτε έναν πιο παθητικό, ουδέτερο ρόλο ή ενεργό δέσμευση. Ωστόσο, η ενίσχυση της επιρροής δεν οδηγεί πάντα σε αύξηση της αυτονομίας τους ή αντίστροφα (Bailes et. al., 2016). Τα μικρά κράτη ενδέχεται να μην συμμετέχουν εξίσου στη λήψη αποφάσεων ή να υποχρεωθούν να συμμετάσχουν σε διεθνείς δράσεις που δεν συνάδουν με τους στόχους ή τις αξίες τους, οδηγώντας τα σε απώλεια επιρροής ή ακόμη και αυτονομίας. Ως αποτέλεσμα, η ασφάλεια και η επιρροή είναι

δύο πράγματα που τα περισσότερα μικρά κράτη στερούνται και θέλουν να επιτύχουν (Karns et. al., 2004).

Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα μικρά κράτη χρειάζονται ένα σταθερό διεθνές σύστημα και εγγυήσεις ασφαλείας ισχυρών κρατών ή οργανισμών (όπως η ΕΕ) για να επιβιώσουν. Δεδομένου ότι αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες εξωτερικές απειλές σε σύγκριση με τα μεγαλύτερα κράτη, μια διεθνής τάξη που βασίζεται σε νόρμες και κανόνες, τους παρέχει μεγαλύτερη σταθερότητα, ενώ οι εγγυήσεις ασφαλείας μεγαλύτερων εξουσιών και οργανισμών αντισταθμίζουν την έλλειψη ασφάλειας και επιτρέπουν τον κάποιο βαθμό ανεξαρτησίας στην ενάσκηση της εξωτερικής πολιτικής τους (Pevehouse, 2002). Επιπλέον, οι διεθνείς οργανισμοί εάν βασίζονται στην ισότητα των μελών, χρησιμεύουν επίσης ως πλατφόρμα έκφρασης και επιρροής των μικρών κρατών «θέτοντάς τα σε ίση διπλωματική και νομική βάση με μεγαλύτερα κράτη» (Archer, 2014: 68).

Η αναγνώριση των περιορισμών και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα μικρά κράτη, και ο τρόπος με τον οποίο αυτές οι προκλήσεις σχετίζονται με το μικρό τους μέγεθος, οδηγεί σε ένα άλλο ερώτημα σχετικά με τις στρατηγικές που τείνουν να εφαρμόζουν για να αντισταθμίζουν τις ελλείψεις τους και να ικανοποιούν τις ανάγκες τους (Carpenter και Petersen, 2002). Το συγκεκριμένο ερώτημα θα διερευνηθεί στο έπακρο, ειδικά στην περίπτωση της ΚΔ, που θα μελετηθεί στη συνέχεια. Πρόκειται για ένα κράτος, που κατά τη διάρκεια της ύπαρξης του, βρέθηκε πολλές φορές υπό την επιρροή μεγαλύτερων κρατών, προκειμένου να καταφέρει να διαμορφώσει μία ισχυρή πολιτική εθνικής ασφαλείας και να καταφέρει να προστατευτεί από εξωτερικές απειλές, τις οποίες καλείται να αντιμετωπίσει ακόμα και σήμερα. Για αυτό, πολλά μικρά κράτη έχουν καταφύγει σε συμμετοχή σε υπερεθνικούς οργανισμούς για να μπορέσουν να προάγουν τα συμφέροντα τους. Το ίδιο έπραξε και η ΚΔ μέσω της ΕΕ, αλλά δεδομένου ότι η Ένωση στερείται κοινής εξωτερικής πολιτικής, οι προκλήσεις ασφαλείας παραμένουν ακόμη και εντός της ευρωπαϊκής οικογένειας.

2.3 Η πρόκληση της ασφάλειας για τα μικρά κράτη στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Δεδομένου ότι η περίπτωση, η οποία αναλύεται στην παρούσα εργασία, αφορά ένα κράτος, που είναι μέλος της ΕΕ από το 2004, άξια αναφοράς, ανάλυσης και εξήγησης είναι η πρόκληση που αντιμετωπίζουν τα μικρά κράτη στα πλαίσια αυτής της ένωσης κρατών.

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο, τα μικρά κράτη δεν καθορίζονται αποκλειστικά από το μέγεθός τους, ενώ χαρακτηρίζονται από τη γενικότερη τάση τους να προσαρμόζονται στις εκάστοτε συνθήκες, επιδιώκοντας παράλληλα την άσκηση επιρροής μέσω της συμμετοχής τους σε διεθνείς οργανισμούς (Alesina & Spolaore, 2015). Επιπλέον, οι οργανισμοί αυτοί αυξάνουν την αυτοπεποίθηση των κρατών έτσι ώστε να επικεντρώνουν τις ενέργειές τους και την κατανάλωση των πόρων τους στην επίτευξη και διασφάλιση της εσωτερικής τους ευημερίας και όχι σε αντιπαραγωγικές και υπερβολικές παρατάξεις εθνικής ασφάλειας. Η συμμετοχή σε θεσμούς (όπως η ΕΕ) περιορίζει και την ανάγκη «αυτοβοήθειας» των κρατών. (Baylis: 2013 :404).

Η ασφάλεια των μικρών κρατών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ενέργειες των μεγάλων δυνάμεων όπως ήδη αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο. Για αυτό το λόγο, τα μικρά κράτη προσπαθούν να επηρεάζουν τις αποφάσεις των ισχυρών κρατών με τέτοιο τρόπο, ώστε να προωθηθούν τα συμφέροντά τους και να διασφαλιστεί η επιβίωση τους. Ένας συνηθισμένος τρόπος επιρροής των ισχυρών κρατών είναι μέσω της συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς, αν και η πρακτική αυτή μπορεί να οδηγήσει σε μειωμένη πολιτική αυτονομία. (Neack, 2008). Ως εκ τούτου, τα μικρά κράτη πολύ συχνά θυσιάζουν την αυτονομία, προκειμένου να κερδίσουν επιρροή που θα εγγυηθεί την ασφάλειά τους.

Γενικότερα, τα μικρά κράτη αντιμετωπίζουν πληθώρα ζητημάτων ασφάλειας, καθώς και διλήμματα εξωτερικής πολιτικής. Αυτά τα προβλήματα διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από τα προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι μεγάλες δυνάμεις. Τα μικρά κράτη, λόγω της έλλειψης εξουσίας, ασκούν πολύ μικρότερη επιρροή στα διεθνή γεγονότα και έχουν μικρότερο περιθώριο χρόνου αντίδρασης, αλλά και σφάλματος (Mitzen, 2006). Ακόμη και μέσα σε διεθνή ιδρύματα και οργανισμούς, οι πιο αδύναμοι και ισχυρότεροι παράγοντες σε ασύμμετρη σχέση αντιμετωπίζουν διαφορετικά προβλήματα. Ενώ οι μεγάλες δυνάμεις

μπορεί να ανησυχούν για το πώς να χρησιμοποιούν τα θεσμικά όργανα για να αναθεωρήσουν το status quo μιας περιφερειακής ή παγκόσμιας τάξης σύμφωνα με τις προτιμήσεις τους, τα μικρά κράτη τείνουν να αποδέχονται τους όρους μιας εντολής που δημιούργησαν οι ισχυρότεροι παράγοντες, σε αντάλλαγμα των οφελών που πιθανώς να καρπώνονται. Αυτά τα οφέλη περιλαμβάνουν και τη διασφάλιση της εθνικής ασφάλειας τους, μέσα στους οργανισμούς.

Η ένταξη στην ΕΕ σε κάποιες περιπτώσεις και ιδιαίτερα για τα μικρά κράτη, προσβλέπει στην ενίσχυση τους, απέναντι σε διάφορες απειλές ασφαλείας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Ελλάδας που απέναντι στην απειλή της παράνομης μετανάστευσης στα χερσαία και θαλάσσια σύνορα της με την Τουρκία, έχει αντιτάξει ισχυρές δυνάμεις της Ευρωπαϊκής FRONTEX. Παρόμοια κατάσταση με τις χώρες της Βαλτικής που αν και στο σύνολο τους ανήκουν στα μικρά κράτη, εκμεταλλεύονται πλήρως του ευρωπαϊκούς θεσμούς, με σκοπό τη διαφύλαξη και ενίσχυση των συνόρων τους, και κατ' επέκταση της αμυντικής πολιτικής τους. Ως εκ τούτου, η ενίσχυση της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας είναι επωφελής για τα μικρά κράτη της περιοχής. Ανεξάρτητα με το επίπεδο συλλογικότητας ενάσκησης της εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής της Ένωσης, η συμμετοχή μικρών κρατών σε τέτοιου είδους συμμαχίες, δίνει τη δυνατότητα να επηρεάσουν την πολιτική ασφάλειας των μεγάλων περιφερειακών δυνάμεων ή τουλάχιστον να εκφράσουν τις ανησυχίες τους και να παρέχουν ένα θεσμοθετημένο μέσο επίλυσης προβλημάτων ασφάλειας στην ευρωπαϊκή περιοχή (Ikenberry, 2019).

Ωστόσο, η προοπτική ενός κοινού ευρωπαϊκού παράγοντα ασφάλειας, αμφισβητεί την παραδοσιακή ταυτότητα των μικρών κρατών που σε αρκετές περιπτώσεις, όπως και αυτή της Κύπρου, αφήνει περιθώρια δράσης, στον οποιονδήποτε επιβουλεύεται την εθνική τους ασφάλεια. Χαρακτηριστικό το παράδειγμα της μη επιβολής κυρώσεων από την ΕΕ στην Τουρκία, παρόλη την συχνή παραβατική της συμπεριφορά, τόσο έναντι των κυπριακών κυριαρχικών δικαιωμάτων, όσο και των αντίστοιχων ελληνικών. Συναφώς, καθίσταται αντιληπτό ότι παρόλο που η ιδιότητα μέλους ενός αυτόνομου ευρωπαϊκού φορέα θα διευκόλυνε την προώθηση κοινών αξιών ασφαλείας, καθιστώντας το μικρό κράτος μέρος ενός ισχυρού διεθνούς παράγοντα, αυτή έρχεται σε αντίθεση με την παραδοσιακή ταυτότητα της εθνικής ασφάλειας ενός μικρού κράτους. (Biscop, 2016: 42).

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση επιδεινώνει αυτό το δίλημμα μεταξύ αυτονομίας και εξάρτησης, αυξάνοντας το πιθανό κόστος και τα οφέλη της θεσμοποίησης. Το κόστος και τα οφέλη είναι πιθανό να αυξάνονται συνεχώς καθώς η διαδικασία γίνεται ακόμα πιο δεσμευτική και περιλαμβάνει όλο και περισσότερους τομείς. Ένα κράτος που αντιμετωπίζει αυτό το «δίλημμα ολοκλήρωσης» είτε παραδίδει την αυτονομία και κινδυνεύει να παγιδευτεί σε μια διαδικασία που οδηγεί σε ακόμη περισσότερη εξάρτηση, είτε διατηρεί την αυτονομία και έτσι διατρέχει τον κίνδυνο εγκατάλειψης, δηλαδή να παραιτηθεί από την πιθανότητα επιρροής σε άλλα κράτη και άλλα οφέλη που απορρέουν από την ολοκλήρωση (Agnew, 2001).

Μέρος της ασφάλειας ενός κράτους είναι και η αμυντική του πολιτική, η οποία περιλαμβάνει όλα τα μέτρα στρατιωτικής, πολιτικής, διπλωματικής, οικονομικής ή και ψυχολογικής φύσης, και των οποίων η λήψη δύναται να εγγυηθεί ότι ένα κράτος δεν θα υποχρεωθεί να εκχωρήσει τα κεκτημένα του σε ενδεχόμενη σύρραξη. Επιπλέον, με τη λήψη αυτών των μέτρων, διασφαλίζεται το γεγονός ότι ένα κράτος θα έχει την ικανότητα να υπερασπιστεί τις αξίες του, ακόμη και στην περίπτωση εμπλοκής σε πόλεμο (Hammar, 2017). Συστατικό στοιχείο της αμυντικής πολιτικής αποτελεί η ισχύς, η οποία περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την ικανότητα που διαθέτει μία χώρα να καθιστά τους υπόλοιπους δρώντες του συστήματος, ως πρόθυμους να αποδεχθούν τις επιλογές του.

Το ζήτημα της ισχύος και, περαιτέρω της αμυντικής πολιτικής ταλανίζει τα μικρά κράτη, καθώς από αυτές εξαρτάται η επιβίωση τους, ιστορικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, καθώς και οικονομικά (Flint & Taylor, 2007). Το ζήτημα της ισχύος και της προσπάθειας για ενίσχυση της αμυντικής πολιτικής ταλανίζει και την ΚΔ, η οποία έχει κληθεί ανά καιρούς να συνάψει συμμαχίες, με άλλα κράτη, προκειμένου να ισχυροποιήσει τη θέση της στην Ανατολική Μεσόγειο, με πρόσφατο παράδειγμα την τριμερή Αιγύπτου-Ελλάδας-Κύπρου, η οποία σε μεγάλο βαθμό έχει στόχο να προστατεύσει το κυπριακό κράτος από τις πολλαπλές προκλήσεις της Τουρκίας (Patronidis, 2019). Η ένταξη στην ΕΕ προσβλέπει στην ίδια κατεύθυνση. Ως εκ τούτου, η ΚΔ προσπαθεί να αποτελέσει σύνδεσμο της ΕΕ με τις λοιπές περιφερειακές χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, αλλά και τις αραβικές χώρες, έτσι ώστε να δημιουργήσει ένα πλέγμα αλληλεξάρτησης οικονομικής, πολιτικής και διπλωματικής, που με

τη σειρά του θα δημιουργήσει ένα πλέγμα προστασίας και ασφάλειας απέναντι στην τουρκική επιθετικότητα, διαμέσου της απομόνωσης της.

Πολλά μικρά κράτη, με απώτερο σκοπό την προάσπιση της εθνικής τους ασφάλειας, επιλέγουν την στρατηγική της ουδετερότητας, η οποία αναλύεται παρακάτω.

2.4 Η πολιτική ουδετερότητας

Πολλές είναι οι περιπτώσεις, που τα κράτη δεν έχουν την επιθυμία να ευθυγραμμιστούν με καμία από τις δυνάμεις, και αποφασίζουν να ακολουθήσουν μια πολιτική ουδετερότητας. Η ουδετερότητα στις διεθνείς σχέσεις αποτελεί μαζί με τον απομονωτισμό, μία εκ των δύο επιμέρους επιλογών, της στρατηγικής της αποχής (Κουσκουβέλης, 2004: 191). Ενώ ο απομονωτισμός μπορεί να οδηγήσει ακόμη και στην εξαφάνιση ενός μικρού και αδύναμου κράτους, η ουδετερότητα αποτελεί συνήθη επιλογή στη διεθνή σκηνή, παρά τις δυσκολίες και τα προβλήματα που έχει η επιλογή της.

Παρόλη την τάση προς την στρατηγική ουδετερότητα, τα μικρά κράτη οφείλουν παράλληλα να είναι έτοιμα να υπερασπιστούν τον εαυτό τους σε περίπτωση παραβίασης της εδαφικής τους ακεραιότητας ή κυριαρχίας. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, η πολιτική ουδετερότητας ήταν μια εναλλακτική ιδέα πολιτικής ασφάλειας για τα μικρά κράτη, προκειμένου να διασφαλίσουν την επιβίωσή τους. Επιπλέον, υπάρχουν περιπτώσεις που επέλεξαν την ουδετερότητα ως μέσο διατήρησης της κυριαρχίας και της αυτονομίας τους, και όχι μόνο της επιβίωσης τους (Thakur, 2016).

Επιπλέον, τα μικρά κράτη επιλέγουν την ουδετερότητα για να αποφύγουν τη συμμετοχή σε μεγάλες συγκρούσεις εξουσίας, αποδεικνύοντας ότι δεν αποτελούν απειλή για μεγαλύτερες δυνάμεις, ελαχιστοποιώντας με αυτόν τον τρόπο τον κίνδυνο συμμετοχής τους στη σύγκρουση. Από αυτή την άποψη, η ουδετερότητα έχει θεωρηθεί ως τρόπος διαχείρισης των εντάσεων με τις μεγάλες περιφερειακές δυνάμεις και εξασφάλισης της ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας των μικρών κρατών. Για ορισμένα κράτη που βρίσκονται πολύ κοντά σε εχθρικές χώρες (όπως και η ΚΔ), η ουδετερότητα μπορεί να είναι η πιο πιθανή επιλογή για την προάσπιση της εθνικής ασφάλειας (Karsh, 2012). Δεδομένου ότι η συμμετοχή μικρών κρατών σε αλληλεπιδράσεις που σχετίζονται με τις μεγάλες δυνάμεις θα μπορούσε να

αυξήσει σημαντικά την ευπάθεια τους και να μειώσει την ασφάλειά τους, η πολιτική ουδετερότητας έχει τη δυνατότητα να αποτρέψει τον πόλεμο και να συμβάλει στη διατήρηση της ανεξαρτησίας (Edström et. al., 2018). Ιστορικά παραδείγματα αποτελούν τα μικρά κράτη της Δυτικής Ευρώπης, τα οποία κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, είχαν δύο επιλογές: είτε να ενταχθούν στο ΝΑΤΟ είτε να παραμείνουν ουδέτερα. Η Σουηδία και η Ελβετία από τότε υιοθέτησαν την πολιτική ουδετερότητας, μία πολιτική που συνεχίζουν να διατηρούν ακόμα και σήμερα (Cottey, 2013).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, η ουδετερότητα μπορεί να προσφέρει ποικίλα πλεονεκτήματα, εκ των οποίων το σημαντικότερο θεωρείται η εδαφική κυριαρχία και η ανεξαρτησία. Επίσης, μέσω της ουδετερότητας, ένα μικρό κράτος μπορεί να καταστεί αυτόνομο στην υλοποίηση της εξωτερικής του πολιτικής και στη διπλωματία, ενώ παράλληλα, εκμεταλλευόμενο τις συγκρούσεις των πόλων του συστήματος, απολαμβάνει πολιτικοοικονομικές παροχές και διευκολύνσεις. Βέβαια, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η ουδετερότητα των μικρών κρατών μπορεί να επιτευχθεί κυρίως στις περιπτώσεις που υπάρχει μεγάλη γεωγραφική απόσταση από υφιστάμενες εστίες συγκρούσεων, και υπό την προϋπόθεση ότι το διεθνές πολιτικό σκηνικό θα επιτρέπει τη δημιουργία και την επιβίωση ενός ουδέτερου κράτους (Evera, 2001: 25).

Ωστόσο, αν και η πολιτική της ουδετερότητας έχει σημαντικά πλεονεκτήματα για ένα μικρό κράτος, δε λείπουν και τα μειονεκτήματα, τα οποία σχετίζονται με την απουσία αυτόνομης δράσης σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής. Είναι χαρακτηριστικό ότι ένα μικρό κράτος που έχει επιλέξει την ουδετερότητα, δεν έχει τη δύναμη και το περιθώριο να προβεί σε ενέργειες που θα προκαλέσουν, θα αμφισβητήσουν ή θα απειλήσουν τον κυρίαρχο ρόλο των ισχυρών κρατών (Πλατιάς, 2007).

Όσον αφορά στην στρατηγική ουδετερότητας, αυτή κράτησε και η ΚΔ, η οποία μέχρι και σήμερα, δεν αποτελεί μέλος του ΝΑΤΟ, και παρ' όλο που θα μπορούσε να ενταχθεί σε αυτό για την άσκηση επιρροής, την οποία δεν έχει τη δυνατότητα να ασκήσει με άλλο τρόπο λόγω του μικρού μεγέθους της, προτίμησε την ουδετερότητα. Η πολιτική λοιπόν επιλογή της ουδετερότητας σε συνάρτηση με το μικρό μέγεθος έχουν δημιουργήσει εμπόδια στην άσκησης υψηλής στρατηγικής της ΚΔ, η οποία και θα αναλυθεί σε επόμενη παράγραφο. Με τη σειρά της η δυσκολία ενάσκησης υψηλής στρατηγικής, έχει ενισχύσει την επεκτατική

προσέγγιση της Τουρκίας στην ευρύτερη περιοχή, προκαλώντας δυσκολίες στην ενάσκηση εξωτερικής πολιτικής από την ΚΔ, χωρίς ωστόσο να έχουν περιορίσει τις συνεργασίες της σε διπλωματικό επίπεδο στις οποίες περιλαμβάνονται πολλές χώρες της ΝΑ Μεσογείου.

2.5 Εξωτερική Πολιτική Μικρών Κρατών

Τα μικρά κράτη αντιμετωπίζουν προβλήματα όσον αφορά στη διαμόρφωση εξωτερικής πολιτικής, η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την πολιτική εθνικής ασφαλείας. Ειδικότερα, η κυριότερη αδυναμία που αντιμετωπίζουν τα μικρά κράτη στο διεθνές σύστημα, είναι ότι δεν έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν ενεργά στη λήψη των αποφάσεων και να ασκήσουν επιρροή σε διεθνές επίπεδο. Το δεύτερο πρόβλημα - αδυναμία είναι η αίσθηση ότι πρέπει να διαμορφώσουν εξωτερική πολιτική, προκειμένου να προστατεύσουν την εσωτερική και εθνική τους ασφάλεια, χωρίς ωστόσο να έχουν πολλές φορές τη δυνατότητα να το πράξουν (Thormallsson και Wivel, 2016). Έτσι, τα μικρά κράτη, δεδομένου ότι δεν μπορούν να ασκήσουν εξωτερική πολιτική σε διεθνές επίπεδο, συνάπτουν συμμαχίες με ισχυρότερα κράτη, προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα, είτε να «ακούγονται», είτε να λαμβάνουν βοήθεια από τα μεγαλύτερα κράτη (Thormallsson, 2012: 21).

Αρκετά χρήσιμη και αναγκαία είναι η κατανόηση της εξωτερικής πολιτικής για τη μελέτη περίπτωσης της παρούσας εργασίας, η οποία αφορά στην ΚΔ, η οποία έχει διαμορφώσει διαφορετική εξωτερική πολιτική ανά περιόδους, προκειμένου να καταφέρει να ανταπεξέλθει στις συνθήκες και στις προκλήσεις της περιοχής (Aydin & Acikmese, 2017). Η ΚΔ προσπαθεί παράλληλα να εκμεταλλευτεί την ασκούμενη εξωτερική πολιτική της ΕΕ προς όφελός της, μια επιλογή που όπως αναλυθεί στην περιπτωσιολογική μελέτη της παρούσας εργασίας, διαφαίνεται ότι κινείται με θετικό πρόσημο από την περίοδο της ένταξης της ΚΔ στην ΕΕ μέχρι σήμερα, χωρίς ωστόσο να έχει ακόμη συνδράμει τα μέγιστα στην επίλυση του καίριου Κυπριακού ζητήματος.

Συνεπώς, τα μικρά κράτη αντιμετωπίζουν πληθώρα απειλών και διλημμάτων ασφαλείας όπως και αυτό της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ζητήματα ισχύος που πρέπει να συμβάλλουν στην ενάσκηση εθνικής αμυντικής πολιτικής, ακολουθούν συχνά την

ουδετερότητας για την επιβίωση τους, και χαρακτηρίζονται από αδυναμία ενάσκησης εξωτερικής πολιτικής που όμως δύναται να διαφοροποιηθεί μέσα από αθρόα συμμετοχή σε διεθνείς θεσμούς.

Ακολουθεί, η μελέτη περίπτωσης της ΚΔ, η οποία αποτελεί και το κύριο θέμα της παρούσας εργασίας, στην οποία θα αναλυθούν οι δυνατότητες της, για την αντιμετώπιση των ζητημάτων εθνικής ασφαλείας που αντιμετωπίζει μετά την ένταξη της στην ευρωπαϊκή οικογένεια, και κατά πόσον δύναται να εκμεταλλευτεί την ΕΕ και άλλους υπερεθνικούς θεσμούς προς όφελος της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΚΥΠΡΟΣ

3.1 Γεωπολιτική σημασία και οι δυνατότητες υψηλής στρατηγικής

Στη σύγχρονη εποχή, όπως έχουν διαμορφωθεί οι παγκόσμιες διακρατικές σχέσεις, η σημαντικότερη επιδίωξη για κάθε κράτος είναι να καταφέρει να επιβιώσει ενισχύοντας την ασφάλεια του, καθόσον η επιβίωση θεωρείται προϋπόθεση για την επίτευξη όλων των υπολοίπων στόχων (Baylis, 2013: 245). Η έννοια της επιβίωσης είναι συνυφασμένη με την ανάλυση της ρεαλιστικής σχολής σκέψης στις διεθνείς σχέσεις, και υπό το πρίσμα αυτό το γενικότερο κλίμα σε παγκόσμιο επίπεδο επιβάλλει την ανάγκη δημιουργίας αμυντικών συμμαχιών που θα συμβάλλουν σε μία εξισορροπητική κατάσταση μεταξύ των κρατών. Στο πλαίσιο αυτό, οι αντιπαλότητες μεταξύ των κρατών προκύπτουν εξαιτίας της γεωγραφικής τους θέσης και της πολιτικής που ακολουθούν, διαμορφώνοντας έτσι, την γεωπολιτική τους υπεραξία. Πιο συγκεκριμένα, η θέση μιας χώρας μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντική, όπως συμβαίνει με την ΚΔ, η οποία βρίσκεται σε κομβικό σημείο της Ανατολικής Μεσογείου. Παράλληλα, η πολιτική που ακολουθεί κάθε κράτος αποσκοπεί στην διεκδίκηση της προστιθέμενης αξίας του προς ίδιον όφελος, το οποίο μπορεί να αντικρούεται με το όφελος μιας άλλης, γειτονικής χώρας. Έτσι, διαμορφώνεται ένα γεωπολιτικό σκηνικό, εντός του οποίου, κάθε χώρα, επιδιώκει να σχεδιάσει και να ακολουθήσει μια στρατηγική που θα φέρει αποτέλεσμα στις διεκδικήσεις της (Γιαλλουρίδης, 2015).

Για τα μικρά και ανίσχυρα κράτη, ο στρατηγικός σχεδιασμός είναι, τόσο αναγκαίος, όσο και ιδιαίτερα δύσκολος. Είναι χαρακτηριστικό ότι ένα μικρό κράτος, επιθυμεί να προστατεύσει τα κυριαρχικά του δικαιώματα προσανατολίζοντας προς την κατεύθυνση αυτή και τις υφιστάμενες στρατηγικές επιλογές του, αλλά παράλληλα θα πρέπει να λάβει υπόψη του, τα κυριαρχικά δικαιώματα των ισχυρών κρατών, τα οποία δύσκολα, θα μπορέσει να παρακάμψει ή να περιορίσει (Πλατιάς, 2007). Έτσι λοιπόν, γίνεται αντιληπτό ότι ένα μικρό και ανίσχυρο κράτος μπορεί να θέσει γεωπολιτικούς στόχους μόνο εντός ενός προκαθορισμένου πλαισίου και υπό συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις, που θα καθοριστούν από τα συμφέροντα και το σχέδιο δράσης των ισχυρών κρατών, τα οποία σε

μεγάλο βαθμό ελέγχουν το διεθνές σύστημα και στους διεθνείς οργανισμούς (Τσιριγώτης, 2006: 678).

Ο σχεδιασμός υψηλής στρατηγικής από τα μικρά κράτη, καθίσταται αναγκαίος αν και δύσκολος, στη σύγχρονη εποχή όπου υποβόσκουν οι ίδιες αιτίες πολέμου όπως είχαν διατυπωθεί από τον Θουκυδίδη (1999). Η διαμόρφωση και υλοποίηση μιας διαχρονικά υψηλής στρατηγικής ικανής τόσο για την προστασία των θεμελιωδών κυριαρχικών συμφερόντων, όσο και για την πραγμάτωση των ορθολογικά προσδιορισμένων πολιτικών στόχων, κρυσταλλώνεται στην διαπίστωση πως το λιγότερο ισχυρό κράτος δύναται, υπό συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις, να πραγματώσει τους πολιτικούς του στόχους, να διασφαλίσει την εθνική του ασφάλεια και να περιορίσει τα όρια δράσης των ισχυρών και των αναθεωρητικών κρατών του διεθνούς συστήματος, συνωθούμενο και από διεθνείς θεσμούς.

Η γενικότερη όμως λειτουργία και στρατηγική των μικρών κρατών, διαφαίνεται στο ότι για να πετύχουν την επιβίωση τους και την αποφυγή κινδύνων που συνιστούν απειλή για την ακεραιότητα τους, συνασπίζονται με μεγαλύτερες δυνάμεις (Ευαγόρου, 2007). Το πλέγμα των δυνάμεων με τις οποίες συνασπίζεται η ΚΔ αποτελείται από γειτονικά ισχυρότερα κράτη, ευρωπαϊκούς και παγκόσμιους θεσμούς, εκμεταλλευόμενη πάντα την υψηλή γεωπολιτική και γεωοικονομική αξία που της προσδίδει η γεωγραφική της θέση.

Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο μέρος της εργασίας, σημαντικοί παράγοντες για τη διαμόρφωση της εθνικής ασφάλειας ενός μικρού κράτους αποτελούν τα ιστορικά αλλά και τα γεωγραφικά πλαίσια. Η ΚΔ η οποία βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα της Μεσογείου, ανήκει σε ένα γεωγραφικό πεδίο συγκρούσεων πολλών συμφερόντων. Στις συγκρούσεις αυτές, έχουν ρόλο όχι μόνο οι εσωτερικοί παράγοντες όπως οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει λόγω της διχοτόμησης και της παράνομης κατοχής εδαφών της, αλλά και οι εξωτερικοί, όπως γείτονες χώρες, λοιπά κράτη και υπερεθνικοί δρώντες. Δεδομένου ότι πρόκειται για ένα μικρό κράτος με ισχυρή γεωστρατηγική σημασία όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη παράγραφο, σε αυτές τις συγκρούσεις εμπλέκονται πολλές χώρες, όπως η Ελλάδα, η Τουρκία, οι ΗΠΑ, η Ρωσία και η Μεγάλη Βρετανία, καθώς και μεγάλοι διεθνείς οργανισμοί όπως η ΕΕ και ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Όλες αυτές οι χώρες αλλά και οι

θεσμοί, έχουν συμφέροντα από τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην Ανατολική Μεσόγειο, με αποτέλεσμα να τα διεκδικούν και εμπράκτως, μέσω της συνεχούς εμπλοκής τους στην ευρύτερη περιοχή (Bilgin, 2004).

Από ενεργειακής άποψης, ο γεωστρατηγικός χώρος της Ανατολικής Μεσογείου καθίσταται ζωτικός για την εξυπηρέτηση των στρατηγικών εθνικών συμφερόντων των κρατών που βρίσκονται στην περιοχή, αλλά και μεγάλων δυνάμεων Ανατολής και Δύσης, δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη της γεωοικονομίας ανάμεσα στους δρώντες της περιοχής. Με τον όρο γεωοικονομία περιγράφεται η εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής μίας δύναμης με σκοπό την επίτευξη των γεωστρατηγικών της στόχων, ή αλλιώς ορίζεται ως «γεωστρατηγική χρήση μίας οικονομικής δύναμης» (Wigell, 2016: 137). Από τις αρχές ήδη του 20ου αιώνα είχε εμφανιστεί μια οριζόντια ζώνη αγγλοσαξονικής γεωπολιτικής επιρροής μεταξύ του 36ου και 30ου παραλλήλου η οποία χαρακτηρίζεται από σημεία εγκατεστημένης στρατιωτικής και οικονομικής αγγλοσαξονικής, και τελευταία ευρωπαϊκής ισχύος (Μάζης, 2006: 42). Το γεωοικονομικό ενδιαφέρον της Ανατολικής Μεσογείου επικεντρώνεται στις θαλάσσιες πύλες της, μέσω των οποίων υλοποιείται η σύνδεση της με άλλες θάλασσες και ωκεανούς. Η πρώτη βρίσκεται σε αντιστοιχία με τα Στενά των Δαρδανελίων με τα οποία η Μεσόγειος επικοινωνεί με τον Εύξεινο Πόντο και τις Παρευξείνιες Χώρες. Μία δεύτερη πύλη ενδιαφέροντος για την Ανατολική Μεσόγειο, η οποία θεωρείται κόμβος παγκόσμιου εμπορικού ενδιαφέροντος είναι η Διώρυγα του Σουέζ, μέσω της οποίας συνδέεται ο Ατλαντικός με τον Ινδικό Ωκεανό. Σε αυτή την πολύ σημαντική περιοχή, η ΚΔ αποτελεί το ενεργειακό σταυροδρόμι των πετρελαίων και του φυσικού αερίου. Ο πετρελαιαγωγός Μπακού – Τυφλίδα – Τσειχάν, οι πετρελαιαγωγοί Μοσούλης και Κιρκούκ μέσω Γιουμουρταλίκ με τελικό σταθμό την Αλεξανδρέττα, καθώς και ο αγωγός Μοσούλης – Χάιφα αναδεικνύουν την σπουδαιότητα της ΚΔ στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου.

Η ΚΔ έχει επικυρώσει τη Συνθήκη για το Δίκαιο της Θάλασσας (Montego Bay) του 1982, αφήνοντας την Τουρκία ως τη μοναδική χώρα της Μεσογείου που δεν έχει επικυρώσει το υπόψη σύμφωνο, προβαίνοντας σε αλλεπάλληλες έκνομες ενέργειες παραβίασης της κυπριακής υφαλοκρηπίδας, η οποία για ένα κράτος ισχύει ipso facto και ab initio (Μπαλαφούτα, 2019). Η Ανατολική Μεσόγειος όπως ήδη αναφέρθηκε περιλαμβάνει χώρες

που στο σύνολο τους έχουν αποδεχθεί και προσυπογράψει την υπόψη συνθήκη. Αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να διακηρύξουν ΑΟΖ απόλυτα συμβατές με το Διεθνές Δίκαιο, όπως έχει πράξει μέχρι τώρα και η ΚΔ με τις χώρες της Αιγύπτου του Ισραήλ και του Λιβάνου. Η Τουρκία στο πλαίσιο της γενικότερης αυτενέργειας, προβαίνει σε διακρατικές θαλάσσιες συμφωνίες τόσο με τη Λιβύη (τουρκο-λιβυκό μνημόνιο το οποίο είναι παράνομο και αναγνωρίζεται μόνο από τα εμπλεκόμενα μέρη), ενώ παράλληλα προσανατολίζει την πολιτική της, στη σύναψη παραπλήσιου μνημονίου με την Παλαιστίνη, μετά από τις πρόσφατες συγκρουσιακές καταστάσεις της τελευταίας, με το Ισραήλ. Η Τουρκία λειτουργώντας ως κράτος που παράγει δικούς του κανόνες, αψηφώντας παράλληλα τους διεθνείς θεσμούς και νόμους, προβαίνει σε συνεχόμενες έκνομες ενέργειες που προκαλούν αστάθεια στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Αυτή η αστάθεια αποτελεί εφαλτήριο για την ΚΔ για την ανάπτυξη ισχυρών διμερών συνεργατικών σχέσεων, με χώρες που δηλώνουν υπέρμαχοι του φιλελευθερισμού και της δημοκρατίας, δημιουργώντας παράλληλα μία δυναμική για άσκηση υψηλής στρατηγικής στην περιοχή.

Προκειμένου όμως να φθάσει στο επίπεδο άσκησης υψηλής στρατηγικής με το σύμπλεγμα των εμποδίων που πρέπει να υπερκεράσει, η ΚΔ θα πρέπει να διασφαλίζει αρχικά την επιβίωση της μέσα από μία ατέρμονη προσπάθεια για απόκρουση των κινδύνων ασφαλείας που αντιμετωπίζει, οι οποίοι από το 1974 μέχρι και σήμερα έχουν δημιουργήσει ένα καθεστώς σταθερής «αστάθειας» στην ευρύτερη περιοχή.

3.2 Οι Προκλήσεις και οι Κίνδυνοι Ασφαλείας για την ΚΔ

Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο μέρος της εργασίας, τα μικρά κράτη αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις, μερικές εκ των οποίων είναι ζωτικής σημασίας για την ύπαρξη τους. Το ίδιο και η ΚΔ. Η αντιμετώπιση των κινδύνων ασφάλειας που αντιμετωπίζει, είναι καθοριστική για την επιβίωση του κράτους. Η ασφάλεια άλλωστε όπως ήδη αναφέρθηκε, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ύπαρξη ενός κράτους και η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανεξαρτησία του, την εδαφική του ακεραιότητα, την δυνατότητα άσκησης των κυριαρχικών του δικαιωμάτων, την κατοχύρωση των ελευθεριών του, και την απρόσκοπτη διεξαγωγή των κάθε μορφής δραστηριοτήτων του, εμπορικών, οικονομικών, πολιτιστικών. Η ανάλυσή που ακολουθεί, περιλαμβάνει τις απειλές που προέρχονται από την

Τουρκία η στάση της οποίας προκαλεί γεωπολιτική αστάθεια στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και στο εσωτερικό της ΚΔ.

3.2.1 Η τουρκική επιθετικότητα και οι επεκτατικές βλέψεις της Τουρκίας σε βάρος της ΚΔ

Η Τουρκική επιθετικότητα αποτελεί την μεγαλύτερη απειλή ασφαλείας για την ΚΔ μετά την εισβολή του 1974. Η Τουρκική πολιτική ακόμη και από την εποχή της παραχωρήσεως της Κύπρου στους Βρετανούς το 1878, δεν έπαψε να επιδεικνύει το στρατηγικό ενδιαφέρον της για το νησί. Οι εκθέσεις του γνωστού Τούρκου πολιτικού και συνταγματολόγου, Νιχάτ Ερίμ, του Νοεμβρίου 1956, συντάχθηκαν κατ' εντολή του τότε πρωθυπουργού της Τουρκίας, Αντνάν Μεντερές επί των ακολούθων κατευθυντήριων γραμμών και κωδικοποίησαν έκτοτε την εθνική τουρκική πολιτική στο Κυπριακό, που προέτρεπε τους Βρετανούς να παραμείνουν στην Κύπρο και σε περίπτωση αποχώρησης τους, το νησί να δοθεί στην Τουρκία. Αν δεν καταστεί αυτό εφικτό τότε να διχοτομηθεί (Erim, 1975: 174).

Πτυχές της τουρκικής επιθετικότητας αποτελούν η αλλοίωση του πληθυσμού των κατεχομένων με μεταφορά εποίκων από την Τουρκία, η καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς των Ελληνοκυπρίων (Ε/Κ) των υπό κατοχή τμημάτων της Κύπρου, η παράνομη εκμετάλλευση των περιουσιών των εκδιωχθέντων Ε/Κ, η αλλαγή των ελληνικών τοπωνυμίων, η διατήρηση ισχυρών στρατιωτικών δυνάμεων, η παραβίαση του θαλασσίου και εναέριου χώρου με στρατιωτικές ασκήσεις, πτήσεις εναερίων μέσων και διέλευση πολεμικών και ερευνητικών πλοίων διαμέσου της κυπριακής υφαλοκρηπίδας (Σαββίδης , 2019). Ο εποικισμός όμως αποτελεί μία ανοικτή πληγή για τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τον λαό των κατεχομένων, καθόσον έχει εξαλείψει δημογραφικά τον τουρκοκυπριακό (Τ/Κ) πληθυσμό.

Η Τουρκία από το 1974 εφαρμόζει μία πολιτική, βάσει της οποίας προωθεί την εισαγωγή εποίκων από την Ανατολία, με σκοπό να εγκατασταθούν στις κατεχόμενες περιοχές και να αλλοιώσουν τη δημογραφική σύσταση της Κύπρου (Klokkaris, 2009: 6). Ωστόσο, η ενέργεια αυτή παραβιάζει τις συνθήκες που έχουν επικυρωθεί όπως την τέταρτη Σύμβασης της Γενεύης του 1949 και τη συνθήκη της Ρώμης του 1998 για την ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Η καταπάτηση όλων των αποφάσεων των Διεθνών

Οργανισμών και θεσμών καταδεικνύει τους λόγους για τους οποίους είναι αναγκαία η εφαρμογή της διεθνούς νομιμότητας στις διακρατικές σχέσεις, προκειμένου να επιβιώσει ένα μικρό κράτος, όπως η ΚΔ. Φαίνεται ότι η Τουρκία από το 1974 και έπειτα, ακολουθεί ένα συστηματικό σχέδιο επεκτατικής πολιτικής, το οποίο ξεκίνησε με την κατοχή, ενώ συνεχίζεται με τον διωγμό των αυτοχθόνων Ε/Κ και τον εξαναγκασμό των Τ/Κ να μετακινηθούν στα κατεχόμενα (Σαββίδης, 2019).

Όσο η Τουρκία εξακολουθεί να υιοθετεί παράνομες τακτικές στην περίπτωση της Κύπρου, τόσο η ΚΔ, θα πρέπει να αγωνίζεται μέσω προσφυγών σε αρμόδια διεθνή δικαιοδοτικά όργανα και διεθνείς οργανισμούς, όπως το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, προκειμένου να δικαιωθεί. Από την πλευρά της βέβαια, η διεθνής κοινότητα, στην περίπτωση της ΚΔ, στο πλαίσιο της διεθνούς νομιμότητας, ακόμη δεν έχει καταδικάσει τα διεθνή εγκλήματα της Τουρκίας, όπως αυτό του εποικισμού της κατεχόμενης Κύπρου (Σταυρινός, 2013: 8). Καίρια θεωρείται και η στάση της ΕΕ που διαθέτει πληθώρα διοικητικών οργάνων και μόνιμες αποστολές, σε όλους σχεδόν του διεθνείς οργανισμούς.

3.2.2 Μετανάστευση –Λαθρομετανάστευση

Το πρόβλημα της αυξημένης εισροής μεταναστών στις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου είναι δυσανάλογο με το πληθυσμό του νησιού. Σε συνδυασμό με το πρόβλημα του εποικισμού στο βόρειο τμήμα του, που ήδη αναφέρθηκε, υπάρχει κίνδυνος αλλαγής της κοινωνικής συνοχής στις ελεύθερες περιοχές με ταυτόχρονη πληθυσμιακή συρρίκνωση του ελληνισμού, που θα μπορούσε να επιφέρει σοβαρές συνέπειες στη συνοχή του κυπριακού κράτους. Η κυπριακή κυβέρνηση έχει πολλαπλώς επισημάνει, ότι η Τουρκία έχει δημιουργήσει ένα νέο κύμα παράνομης μετανάστευσης, το οποίο καλείται να διαχειριστεί αποκλειστικά η ίδια. Ως κράτος, η ΚΔ κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό αιτούντων ασύλου, αναλογικά με τον γηγενή πληθυσμό της, ανάμεσα στο σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών για τέταρτη συνεχόμενη χρονιά μέχρι και το 2020 (Sanderson, 2021). Ο αριθμός των εισερχομένων στις ελεύθερες περιοχές, μεταναστών προκύπτει από την παράνομη είσοδο διαμέσου της πράσινης γραμμής, και των παρατηρητηρίων του ΟΗΕ. Η δυσχερής αυτή κατάσταση που διαμορφώνει μία απειλή για την εθνική ασφάλεια της ΚΔ διαφαίνεται και στα καταγεγραμμένα δημογραφικά στοιχεία, καθόσον το 4% του κυπριακού πληθυσμού απαρτίζεται αποκλειστικά από ομάδες που

αιτούνται άσυλο, αριθμός που είναι τέσσερεις φορές μεγαλύτερος από τον μέσο όρο της ΕΕ (Sanderson, 2021).

Συναφώς, η επικινδυνότητα της κατάστασης με την παράνομη μετανάστευση είναι καταφανής στις πρόσφατες δηλώσεις του Υπουργού Εξωτερικών Νίκου Χριστοδουλίδη και του Υπουργού Εσωτερικών Νίκου Νουρή, που επισήμαναν ότι «η βαρύτητα και η κλίμακα της μετανάστευσης έχει δημιουργήσει ένα δυσανάλογο φορτίο στους κυπριακούς ώμους, η διαχείριση του οποίου δεν είναι βιώσιμη» (www.euractiv.com).

Η Κύπρος όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο αποτελεί το νοτιο-ανατολικότερο χερσαίο και θαλάσσιο σύνορο της ΕΕ. Το ζήτημα της παράνομης μετανάστευσης πρέπει να θίγεται διαρκώς με διαβήματα προς την Ένωση, για επιβολή κυρώσεων έναντι της διαρκούς τουρκικής παραβατικότητας.

3.2.3 Τα ενεργειακά αποθέματα της Ανατολικής Μεσογείου και οι τουρκικές διεκδικήσεις

Στο πλαίσιο της αναγνώρισης των περιορισμών και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα μικρά κράτη, και ο τρόπος με τον οποίο αυτές οι προκλήσεις σχετίζονται με το μικρό τους μέγεθος, το ενεργειακό status quo της περιοχής προβάλει ως αναγκαία την ισχυρή στρατηγική από την ΚΔ, προκειμένου να αντισταθμίσει τις ελλείψεις της σε άλλους τομείς. Το νέο ενεργειακό τοπίο που αρχίζει να διαμορφώνεται στην Ανατολική Μεσόγειο και ο ιδιαίτερα αναβαθμισμένος ρόλος της ΚΔ μετά την σύναψη στρατηγικών συμφωνιών με το Ισραήλ για την συνεκμετάλλευση των υδρογονανθράκων στην περιοχή που συγκλίνουν οι ΑΟΖ Κύπρου και Ισραήλ, έχουν διαμορφώσει νέα δεδομένα.

Η Τουρκία αμφισβητεί ουσιαστικά ολόκληρη τη θαλάσσια ζώνη γύρω από την ΚΔ, ενώ ταυτόχρονα επιχειρεί να προσβάλλει και την κυπροϊσραηλινή συνεργασία, καθώς βάσει αυτής αποδυναμώνεται ο γεωστρατηγικός της ρόλος της στην Ανατολική Μεσόγειο. Η Κύπρος και το Ισραήλ, όχι μόνο εξασφαλίζουν το σημαντικό πλεονέκτημα της κατοχής μεγάλων αποθεμάτων υδρογονανθράκων, αλλά λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, οι ίδιες χώρες αποκτούν το στρατηγικό πλεονέκτημα της δυνατότητας αυτόνομης εκμετάλλευσης και μεταφοράς στις διεθνείς αγορές του φυσικού αερίου, χωρίς να εξαρτώνται από άλλες τρίτες. Η δυνατότητα αυτή αποδυναμώνει σταδιακά τον γεωστρατηγικό ρόλο της Τουρκίας, η οποία

μέχρι τώρα αποτελούσε σχεδόν τον μοναδικό κόμβο διασύνδεσης της Ευρώπης με τις πηγές ενέργειας της Κεντρικής Ασίας και της Κασπίας.

Όπως μνημονεύτηκε στο πρώτο σκέλος της εργασίας, οι υλικές πηγές ενέργειας που διαθέτει ένα κράτος όπως η ισχυρή οικονομία ή ακόμη και το ενεργειακό αποτύπωμα, αν και αποτελούν σημαντικούς παράγοντες, δεν αρκούν για την εξήγηση των πολιτικών που δύναται να διαμορφώσει όσον αφορά στην εξωτερική του πολιτική ή στην πολιτική εθνικής ασφαλείας (Jordaan, 2003). Κατά συνέπεια, η ύπαρξη των υδρογονανθράκων ενδυναμώνει αφενός τη θέση της ΚΔ απέναντι στις απειλές ασφαλείας που ήδη μνημονεύτηκαν, αλλά απαιτεί και μία σειρά από ορθές πολιτικές επιλογές από τους κατά περίπτωση λήπτες αποφάσεων.

Ο κύριος στόχος της εργασίας είναι να εξετάσει τις πολιτικές εθνικής ασφάλειας της ΚΔ από την ένταξη της στην ΕΕ μέχρι σήμερα, καθώς και κατά πόσον οι πολιτικές αυτές έχουν τελεσφορήσει με θετικό πρόσημο και προς το συμφέρον της. Όλες αυτές οι πολιτικές – στρατηγικές επιλογές διαφαίνονται μέσα από τη συμμετοχή της ΚΔ σε ένα σύμπλεγμα διακρατικών σχέσεων, οργανισμών και ενώσεων μέσα από τους οποίους προσπαθεί να προάγει τα συμφέροντα της. Το πεδίο δράσης της όμως, είναι κυρίως το περιβάλλον ασφαλείας της Ευρώπης στο οποία η Κύπρος διαδραματίζει τον δικό της ρόλο, η κατ' ελάχιστον επιδιώκει να συμμετάσχει ενεργά.

3.3 Το δίκτυο ασφαλείας για την Κύπρο και οι πολιτικές της επιλογές για την Εθνική Ασφάλεια

Ως δίκτυο ασφαλείας αναφέρεται στην παρούσα εργασία, όλα τα κράτη και οι θεσμοί που χρησιμοποιούνται ως σύμμαχοι της ΚΔ για την διασφάλιση της εθνικής της ασφάλειας. Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο σκέλος και στην παράθεση του θεωρητικού πλαισίου, στις περισσότερες περιπτώσεις, τα μικρά κράτη χρειάζονται ένα σταθερό διεθνές σύστημα και εγγυήσεις ασφαλείας ισχυρών κρατών ή οργανισμών (όπως η ΕΕ) για να επιβιώσουν.

Η ΚΔ με δεδομένους τους κινδύνους ασφάλειας που αντιμετωπίζει κυρίως από κρατικές οντότητες όπως είναι η Τουρκία αλλά και από ασύμμετρες απειλές, προσπαθεί να επιβιώσει στο διεθνές περιβάλλον με στρατηγικές που κυρίως τα μικρά κράτη εφαρμόζουν,

όπως της εξωτερικής ενδυνάμωσης δηλαδή μέσω της συμμετοχής σε πολιτικές συμμαχίες και διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ), καθώς και την αξιοποίηση εκείνων των συντελεστών ισχύος (πηγές πλούτου, ένοπλες δυνάμεις, διεθνές κύρος, γεωγραφία, λειτουργία ενός κράτους) που μπορούν να του αυξήσουν την επιρροή στο διεθνές σύστημα και να διαμορφώσουν κανόνες. Όπως ήδη μνημονεύτηκε στο πρώτο σκέλος της εργασίας, τα μικρά κράτη συνηθίζουν να ακολουθούν μία στρατηγική ουδετερότητας, προκειμένου να διασφαλίσουν την επιβίωση τους στην παγκόσμια αρένα. Μολαταύτα, η Κύπρος πέραν της ουδετερότητας, έχει επιλέξει μία στρατηγική εξωτερικής εξισορρόπησης που ορίζεται ως η απορρέουσα από την ισορροπία της ισχύος, προσπάθεια συνεργασίας των κρατών, να συνασπίζονται δηλαδή απέναντι στην απειλή που προβάλλει ένα άλλο ισχυρότερο ή και ηγεμονικό κράτος. (Κουσκουβέλης, 2004:214). Έτσι, ήδη η Κύπρος και προκειμένου να συντάξει με το μέρος της κι άλλες χώρες ενάντια στην ηγεμονικότητα και τον επεκτατισμό της Τουρκίας, είναι μέλος στην ΕΕ, στον ΟΗΕ, και στον Οργανισμό για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), προσπαθώντας διαρκώς και με όλα τα νόμιμα μέσα να προάγει τις θέσεις στα λοιπά κράτη μέλη των υπόψη οργανισμών. Παράλληλα, η εξωτερική της πολιτική προσανατολίζεται στην διατήρηση ισχυρών διακρατικών σχέσεων με την Ελλάδα σε διαρκή βάση, με το Ισραήλ, με την Αίγυπτο, με τις λοιπές περιφερειακές χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, αλλά και με μεγάλες δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ και η Ρωσία.

3.3.1 Η Συμβολή του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου στην Άμυνα και Ασφάλεια της Κύπρου

Οι προσπάθειες της Τουρκίας να αυξήσει την ισχύ της στην Κύπρο, στη Δυτική Θράκη και στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, καθώς και ο αυξημένος αριθμός παραβιάσεων, οδήγησε στη δημιουργία του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου (ΕΑΧ) μεταξύ Ελλάδας – Κύπρου, το οποίο θεσπίστηκε το 1993 (Βοσκόπουλος, 2005 :112). Σκοπός του ΕΑΧ ήταν να αντιμετωπιστεί η επιθετική διάθεση της Τουρκίας και να υπενθυμίσει στη διεθνή κοινότητα ότι στην Κύπρο – θύμα εισβολής και κατοχής δεν υπάρχει ειρήνη και ελευθερία, αλλά η σιωπή των όπλων του εισβολέα.

Η εφαρμογή του Δόγματος του ΕΑΧ για όσο χρονικό διάστημα βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη είχε πολλαπλά οφέλη για το ηθικό του ελληνισμού της Κύπρου και την αμυντική

ικανότητα της ΚΔ, ιδιαίτερα στον τομέα της θάλασσας και του αέρα. Η Τουρκία με δεδομένη την στρατιωτική της υπεροπλία σε αριθμό προσωπικού και μέσων, προβάλει την ισχύ της ως μέσο απειλής στρατιωτικής επέμβασης. Με το Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα, η Ελλάδα και η ΚΔ δημιούργησαν μια αμυντική ασπίδα που εξανάγκασε την Τουρκία να κατανείμει τη στρατιωτική της ισχύ, σε ένα μέτωπο που εκτείνεται από την Θράκη μέχρι την Κύπρο.

Αν και την τελευταία δεκαετία το δόγμα του ΕΑΧ έχει διαφοροποιηθεί σε σχέση με την αρχική του αποστολή, θεωρείται αναγκαία η επαναπροσέγγιση αλλά και η επανεκκίνηση του με νέα δεδομένα, καθώς τόσο η Ελλάδα αλλά και η ΚΔ αποτελούν ευρωπαϊκές χώρες και καλούνται να αντιμετωπίσουν μία κοινή συνιστώσα, την επιθετικότητα της Τουρκίας. Το ενιαίο αμυντικό δόγμα δύναται να επανασυσταθεί υπό την ευρωπαϊκή αιγίδα, και σε αυτή την κατεύθυνση πρέπει να κινηθούν αμφότερες Ελλάδα και ΚΔ. Όπως τονίζει εξάλλου ο πρώην υπουργός Άμυνας της ΚΔ, Γιαννάκης Ομήρου «Η εθνική στρατιωτική στρατηγική πρέπει να στηρίζεται στην αμυντική επάρκεια, στην ευέλικτη αντίδραση και στην ικανότητα κάλυψης του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας – Κύπρου» (Ομήρου, 2020). Εξάλλου για τη διαμόρφωση μίας σταθερής στρατηγικής, η αναγέννηση του ΕΑΧ καθίσταται απαραίτητη (Klokkaris,2016). Δεδομένο εξάλλου είναι το γεγονός ότι το Κυπριακό ζήτημα, εθιμικά τουλάχιστον αποτελεί μέρος της ελληνοτουρκικής σύγκρουσης (Ευαγόρου, 2010). Η Κύπρος εθιμικά, ιστορικά και πρακτικά αποτελεί κομμάτι του ελληνισμού. Η σύσκεψη του Ελσίνκι (1999) και η απειλή άσκησης βέτο από την Ελλάδα σε περίπτωση μη αποδοχής της Κύπρου για ένταξη στην ΕΕ, επιβεβαίωσε για ακόμη μία φορά την απόλυτη στήριξη της Ελλάδας στο σχέδιο για την κυπριακή «ευρωπαϊκή ολοκλήρωση». Οι άρρηκτες σχέσεις με την Ελλάδα και η επανασχεδίαση του δόγματος του ΕΑΧ είναι ζωτικής σημασίας απέναντι στις τουρκικές προκλήσεις. Αυτό πρέπει να διαφανεί τόσο σε διπλωματικό και επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, αλλά και αμιγώς στρατιωτικό και τακτικό, με τη διεξαγωγή κοινών διακρατικών διακλαδικών ασκήσεων.

3.3.2 Συμμαχία με το Ισραήλ

Είναι σαφές ότι η ενεργειακή σταθερότητα της Δύσης εξαρτάται πολλοίς από την ενεργειακή και γεωπολιτική σταθερότητα της Ανατολικής Μεσογείου. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον η Κύπρος προσπαθεί να ενισχύσει την γεωπολιτική της αξία μέσα από μία σειρά διμερών σχέσεων. Άλλωστε η ευρωπαϊκή, αλλά κυρίως η αγγλοσαξονική γεωστρατηγική κατεύθυνση ως προς τα ενεργειακά ζητήματα έχει αλλάξει. Οι διεθνείς πόλοι ισχύος, ΕΕ και ΗΠΑ-Βρετανίας επιδιώκουν τη σταδιακή αποδέσμευση από τα ρωσικά και ιρανικά ενεργειακά αποθέματα (Μάζης, 2015). Προς αυτή την κατεύθυνση η ΚΔ τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει προβεί σε ισχυροποίηση των σχέσεων με το Ισραήλ. Αφενός για να ισχυροποιήσουν ένα δίπολο ενέργειας και συνεκμετάλλευσης των αποθεμάτων, αλλά και να προσελκύσουν ΕΕ και ΗΠΑ να δραστηριοποιηθούν στην ευρύτερη περιοχή.

Οι σχέσεις Κύπρου – Ισραήλ είναι από τις πλέον ισχυρές διακρατικές της Ανατολικής Μεσογείου, γεγονός που επιβεβαιώθηκε από την οριοθέτηση της ισραηλινοκυπριακής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ). Η διακήρυξη της ΑΟΖ συνάφθηκε κατόπιν ερευνών που διαπίστωσαν ότι το ανατολικό όριο του ερευνητικού οικοπέδου 12 (στο οποίο χορηγήθηκε άδεια έρευνας στην Noble Energy International Ltd), εφάπτεται της μέσης γραμμής που χωρίζει την ΑΟΖ της Κύπρου με αυτήν του Ισραήλ και επιπλέον ανακαλύφθηκαν από την υπόψη εταιρία σημαντικές ποσότητες φυσικού αερίου εντός της ΑΟΖ του Ισραήλ σε θαλάσσιο χώρο που απέχει 65 χιλιόμετρα από το ανατολικό όριο του ερευνητικού κομματιού 12 (Κυπριώτη, 2006).

Συναφώς, τα προαναφερθέντα οδήγησαν στο να υπογραφεί στις 17 Δεκεμβρίου 2010 η τρίτη συμφωνία καθορισμού ΑΟΖ της ΚΔ με γειτονική χώρα (μετά το Λίβανο και την Αίγυπτο). Η συμφωνία αυτή που υπογράφηκε από τον τότε υπουργό Εξωτερικών Μάρκο Κυπριανού, συνιστά μια οικονομικά, πολιτικά και στρατηγικά πολύ σημαντική νόμιμη πράξη, που μεταξύ άλλων συμβάλει στη σταθερότητα και στην πολιτική εγγύηση των επενδύσεων στην ΑΟΖ της ΚΔ, ενώ ταυτόχρονα θωρακίζει τα εθνικά της συμφέροντα και συμβάλει στην εθνική της ασφάλεια αλλά και την ενίσχυση της αμυντικής της πολιτικής (Πουλλάδος, 2016).

Τα παραπάνω έγιναν ορατά, καθότι μετά την έναρξη των ερευνών στο «Οικόπεδο 12» είχε παρατηρηθεί αύξηση της κινητικότητας από πλευράς Ισραηλινών οι οποίοι σχεδόν καθημερινά εκτελούσαν περιπολίες πάνω από την ΚΔ, με σκοπό τον έλεγχο και την ασφάλεια της περιοχής για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Η έντονη παρουσία τους στην περιοχή περιελάμβανε προσγειώσεις ελικοπτέρων Black Hawk, όσο και Apache στο αεροδρόμιο της Λάρνακας, αλλά και αεροσκαφών (Α/Φ) διαφόρων τύπων με την υλοποίηση υπερπτήσεων άνωθεν των οικοπέδων της ισραηλινό – κυπριακής ΑΟΖ. Αυτό το γεγονός μεταφράζεται σε ενδυνάμωση της αμυντικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών, ενώ κάθε τέτοια ενέργεια από μέρους του Ισραήλ, στέλνει σαφή μηνύματα τόσο στην Τουρκία, όσο και στην κυπριακή κοινή γνώμη, για τις προθέσεις του Ισραήλ με απώτερο σκοπό τη διαφύλαξη της ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή (Stergiou, 2016).

Σημαντικό κεφάλαιο στην ενεργειακή πολιτική του νησιού, αποτελεί η ενεργειακή «συμμαχία» 3+1 που αφορά στη συνεργασία Ελλάδας - Κύπρου και Ισραήλ με την υποστήριξη των ΗΠΑ, και θα έχει ως παράγωγο, τον αγωγό East Med του οποίου το πρόγραμμα υλοποίησης αναμένεται να ξεκινήσει στο εγγύς μέλλον (με πιθανή χρονολογία λειτουργίας το 2025). Ο όρος «συμμαχία» χρησιμοποιείται εν προκειμένω, καθώς παράλληλα με την ενεργειακή συμφωνία μεταξύ των τριών χωρών, αποφασίστηκε και η στρατιωτική συνεργασία, που θα προωθεί τη σταθερότητα και την ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Συναφώς και όπως επισήμανε ο διευθύνων σύμβουλος της IGI POSEIDON (κοινοπραξία της ΔΕΠΑ και της ιταλικής Edison) Pierre Vergerio, ο αγωγός East Med θα διέρχεται σίγουρα από την Κύπρο, παρά τις φήμες που τον ήθελαν να περιλαμβάνει ως ενδιάμεσο σταθμό την Αίγυπτο αντί της ΚΔ (Λιάγγου, 2021).

Η διαφαινόμενη δημιουργία ενιαίου ενεργειακού χώρου μεταξύ ΚΔ και Ισραήλ, με δεδομένο ότι οι εγκαταστάσεις ενεργειακών υποδομών κοντά στις ισραηλινές ακτές δεν είναι εξασφαλισμένες λόγω δράσης της Χεζμπολάχ και της Χαμάς, (ιδιαίτερα μετά τις τελευταίες εξελίξεις στο εσωτερικό του, όπου πολεμικές συγκρούσεις είναι σε έξαρση), ενισχύουν ακόμη περισσότερο την ανάγκη για την τριμερή απρόσκοπτη συνεργασία Ελλάδας, Ισραήλ και Κύπρου, αφού ο ενιαίος χώρος Ισραήλ και Κύπρου χρειάζεται ένα διάδρομο προς τη Μεσόγειο. Ο διάδρομος αυτός διέρχεται από την Ελλάδα και επιβεβαιώνεται και στα σχέδια

πλέον με τον αγωγό East Med να είναι υπό κατασκευή, κάτι που μνημονεύτηκε ήδη στη προηγούμενη παράγραφο.

3.3.3 Συμμαχία με την Αίγυπτο

Μια σημαντική αλληλεπίδραση που δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί στο παρόν κεφάλαιο, είναι η σχέση της ΚΔ με την πολυπληθέστερη αραβική χώρα. Αυτή δεν είναι άλλη παρά η Αίγυπτος, με την οποία η ΚΔ πολύ εύστοχα κάλυψε ένα κενό που θα της εξασφάλιζε μια συμφωνία πολύ σημαντική. Ειδικότερα, μετά την έλλειψη ενεργειακών αποθεμάτων που χαρακτήριζε την Αίγυπτο, η κατεύθυνση σε μια γειτονική χώρα για την κάλυψη της νέας της ανάγκης ήταν μονόδρομος. Η ΚΔ, διακριτικά εμφανίστηκε ως πρώτη επιλογή πραγματώνοντας τελικά έναν υποθαλάσσιο αγωγό φυσικού αερίου που συνέδεε Λευκωσία και Κάιρο. Η συμφωνία επικυρώθηκε από τον Αιγύπτιο πρόεδρο Άμπντελ Φατάχ Αλ Σίσι και προέβλεπε την δημιουργία του αγωγού και την εν δυνάμει επεξεργασία και προώθηση υδρογονανθράκων προς την Ευρώπη.

Όπως είναι επόμενο, η εξέλιξη αυτή τοποθετεί την ΚΔ στο κέντρο των ενεργειακών αλληλεπιδράσεων και διμερών συμφωνιών, δημιουργώντας μία δίοδο μεταφοράς φυσικού αερίου από την Αφρική προς την Ευρώπη και αντίστροφα, καθιστώντας βέβαια και την Αίγυπτο επωφελούμενη, αφού καλύπτει παράλληλα και τις δικές της ενεργειακές ανάγκες. Η συμφωνία που υπογράφηκε αποτελεί ένδειξη μιας συμμαχίας που αφορά στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου ανάμεσα σε Ελλάδα, Κύπρο και Αίγυπτο. Η τελευταία Σύνοδος Κορυφής μεταξύ των τριών χωρών, τον Οκτώβριο 2020, κατέδειξε το ενδιαφέρον των ηγετών και των τριών χωρών για την διαδικασία μεταφοράς του φυσικού αερίου (Kumar et al, 2018). Ήδη αναφέρθηκε η αξία της ενεργειακής «συμμαχίας» 3+1 και η δημιουργία του αγωγού East Med που θα διαφοροποιήσει τα ενεργειακά δεδομένα στην περιοχή. Στην υπόψη συμμαχία θα πρέπει να ενταχθεί και η Αίγυπτος, η οποία μετά την αποτυχία της Αραβικής Άνοιξης, και σύμφωνα με τις τρέχουσες πολιτικές εξελίξεις στο εσωτερικό της, έχει αντιπαραθέσει τα συμφέροντα της απέναντι σε αυτά της Τουρκίας. Το υφιστάμενο λοιπόν γεωπολιτικό αλλά και ενεργειακό πλαίσιο διευκολύνει την δημιουργία πολυμερών σχέσεων, προς όφελος της ΚΔ.

Καταληκτικά, η τριμερής συνάντηση κορυφής Κύπρου – Ελλάδας – Αιγύπτου , τον Νοέμβριο του 2014 αλλά και η πιο πρόσφατη με τη συμμετοχή των υπουργών Εθνικής

Άμυνας που έλαβε χώρα στη Λευκωσία την 17-18 Μαϊου 2021, υπάγονται στις ευρύτερες προσπάθειες για την προάσπιση της εθνικής ασφάλειας της πρώτης. Η συνεργασία με την Αίγυπτο, εξάλλου είναι μια πολύ καλή στρατηγική επιλογή πέραν βέβαια των περιορισμών που μπορεί να την χαρακτηρίζουν, καθόσον είναι η σημαντικότερη αραβική χώρα για την ΚΔ, με δεδομένη την πλήρη αντίθεσή της στον τουρκικό παρεμβατισμό, κάτι που ήδη μνημονεύτηκε.

3.3.4 Σχέσεις με τη Ρωσία

Εάν ο γεωγραφικός χώρος της Ανατολικής Μεσογείου θεωρηθεί ένα σύμπλεγμα εμπλεκομένων μερών, τότε η Ρωσία αποτελεί έναν υπερεθνικό δρώντα και εμπλεκόμενο μέρος (stakeholder), που θεωρείται από τις κυριότερες δυνάμεις που δραστηριοποιούνται στην Ανατολική Μεσόγειο, με έντονο ενδιαφέρον στον τομέα της άσκησης επιρροής. Η στάση της Ρωσίας δεν επιτρέπει στην Τουρκία να αποκτήσει τον ρόλο που επιθυμεί ως καίριος ενεργειακός κόμβος, χωρίς ωστόσο οι σχέσεις των δύο χωρών να μην είναι σχέσεις συνεργασίας όποτε κι αν απαιτηθεί (Marketos, 2013: 89).

Το ενδιαφέρον της Ρωσίας για τις μεσογειακές υποθέσεις και ιδιαίτερα για την ΚΔ, υπήρξε πάντα ενεργό. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η ΚΔ αποτελεί πλέον κράτος - μέλος της ΕΕ, η Ρωσία δε διαφοροποίησε τις διακρατικές της σχέσεις με την ΚΔ, αφενός λόγω της γεωστρατηγικής της υπεραξίας, αλλά και της ύπαρξης μεγάλου αριθμού Ρώσων μόνιμων κατοίκων στο νησί. Η Τουρκία και οι υφιστάμενες πολιτικές της συνθέτουν, όπως ήδη αναφέρθηκε τον πρώτιστο κίνδυνο ασφαλείας για την ΚΔ. Οι σχέσεις Ρωσίας - Τουρκίας μπορεί να βελτιώθηκαν μετά την ένταξη της ΚΔ στην ΕΕ, χωρίς ωστόσο να διαταραχθούν οι υφιστάμενες ρωσο-κυπριακές (Özsağlam, 2020: 6). Ενδεικτικά αυτής της συνέχειας στην διμερή συνεργασία, είναι ότι Ρωσία και ΚΔ ανανέωσαν την στρατιωτική τους συνεργασία, με παράλληλη κοινοπραξία για την προμήθεια από μέρους της ΚΔ, ρωσικού στρατιωτικού εξοπλισμού για ανάγκες της Εθνικής Φρουράς. Παράλληλα, ρωσικά πολεμικά πλοία και Α/Φ χρησιμοποιούν το λιμάνι της Λεμεσού και το αεροδρόμιο (Α/Δ) της Πάφου για ανθρωπιστικούς κυρίως σκοπούς. Επιπλέον, στο πλαίσιο των απειλών ασφαλείας για την ΚΔ που ήδη μνημονεύτηκαν, η Ρωσία έχει ξεκαθαρίσει τη στάση και την πολιτική της επιλογή υπέρ της ΚΔ, καθόσον έχει πολλάκις δηλώσει μέσω επίσημων κυβερνητικών πηγών, ότι δεν επικροτεί τη λύση δύο κρατών για την ΚΔ (κάτι που δεν επιθυμεί και η ΚΔ),

καταδικάζοντας παράλληλα τις συνεχείς παραβιάσεις της Τουρκίας στην κυπριακή υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ (Sukier et al, 2000). Οι ρωσο-κυπριακές σχέσεις δεν περιορίζονται μόνο στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και της γεωπολιτικής – γεωοικονομίας αλλά και στους ευρύτερους οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς, λαμβανομένου υπόψη του μεγάλου αριθμού μόνιμων Ρώσων κατοίκων που ήδη αναφέρθηκε, αλλά και πολλών επιχειρήσεων ρωσικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται σε κυπριακό έδαφος (Marketos, 2013).

Οι στενές διακρατικές επαφές με τον ρωσικό παράγοντα, εθιμικά τουλάχιστον προκαλούν ένα αίσθημα εσωτερικής ασφάλειας σε μερίδα των κατοίκων της ΚΔ, γεγονός που σημειώνεται και για αντίστοιχη πληθυσμιακή μερίδα από τον ευρωπαϊκό παράγοντα που θα αναλυθεί παρακάτω. Αυτές οι επαφές διαταράχθηκαν στο παρελθόν από την αμερικανική παρεμβατικότητα στα ζητήματα της ΚΔ, η οποία κατάφερε να σταθεί επάξια, παρόλο το μικρό της μέγεθος, καθόσον ανέπτυξε αφενός ενεργειακές σχέσεις με τις ΗΠΑ (συνεργασία 3+1) και επικρότησε πιθανά σενάρια στρατιωτικής συνεργασίας, χωρίς να διαταράξει τις ουσιαστικές σχέσεις με την Ρωσία. Αυτό αποτελεί μία επιτυχία στην εξωτερική της πολιτική, ενώ παράλληλα επιβεβαιώνει την τεράστια γεωπολιτική της αξία όπως ήδη περιγράφηκε, ειδικότερα όταν αμφότερες οι μεγαλύτερες στρατιωτικές δυνάμεις του πλανήτη προσανατολίζουν το ενδιαφέρον τους σε ένα τόσο μικρό κράτος.

Η ΚΔ όπως θα αναλυθεί παρακάτω δύναται να αποτελέσει ενεργειακό κόμβο για την εισαγωγή φυσικού αερίου στην ΕΕ, κάτι που ήδη επιβεβαιώνεται με την ανάπτυξη του αγωγού East Med, γεγονός που ίσως επιφέρει διαφοροποίηση στις σχέσεις με τη Ρωσία, η οποία αποτελεί και τον πρώτιστο εξαγωγέα φυσικού αερίου για τις χώρες της Ένωσης. Εξάλλου υφίστανται σαφείς διαφοροποιήσεις μεταξύ της πολιτικής της ΕΕ και της Ρωσίας οι οποίες «βασίζονται όχι μόνο στα συμφέροντα και τις υλικές δυνατότητες, αλλά και στις διαφορετικές κατανοήσεις της ενέργειας, του ρόλου της στην κοινωνία και του τρόπου με τον οποίο θα πρέπει να διέπεται» (Kuzemco, 2014: 59).

Η ΚΔ θα πρέπει να ισορροπήσει ανάμεσα στα συμφέροντα που θα ανακύψουν ή θα συγκρουστούν από τις ενδεχόμενες εξελίξεις, και να προβεί παράλληλα στις καταλληλότερες για την εθνική της ασφάλεια επιλογές, που αναπόφευκτα διέρχονται μέσα από την ΕΕ (λόγω της ιδιότητας του κράτους - μέλους), χωρίς ωστόσο να διαταράξει τις καλές διπλωματικές

σχέσεις που διατηρεί με την Ρωσία, η οποία αν και εφόσον απαιτηθεί, δύναται να διαδραματίσει παρεμβατικό ρόλο υπέρ της ΚΔ απέναντι στην τουρκική προκλητικότητα.

Παρακάτω αναλύεται η ένταξη της ΚΔ στην ΕΕ, οι πολιτικές επιλογές ασφαλείας μέσα από τη συμμετοχή σε οργανισμούς της Ένωσης, αλλά και τα επίπεδα επιτυχίας των επιλογών αυτών μέχρι σήμερα.

3.3.5 Κύπρος και ΕΕ

3.3.5.1 Ένταξη της Κύπρου στη Ευρωπαϊκή οικογένεια ως πολιτική εθνικής ασφαλείας

Η ΕΕ έχει κατακτήσει με έργα δύο γενεών περίπου την ειρηνική συνύπαρξη ανάμεσα στα κράτη – μέλη, τη συνεχή αναζήτηση συμβιβαστικών συμπεριφορών από τα μέλη της και την οικοδόμηση μιας συνεπούς ζώνης σταθερότητας μέσα στο θεσμικό της πλαίσιο.

Η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ έλαβε σημαντικές διαστάσεις, καθώς αντιμετωπίστηκε ως ένα σημαντικό πολιτικό ζήτημα εθνικής ασφάλειας για το μέλλον (Ιωακειμίδης, 2009: 75-79). Πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριξε επανειλημμένα ότι «η προσχώρηση της Κύπρου στην Κοινότητα προϋποθέτει ότι θα υπάρξει στο μέλλον ειρηνική, ισόρροπη και βιώσιμη διευθέτηση του Κυπριακού ζητήματος». (www.europa.eu.int). Εξάλλου, σε πολιτικό επίπεδο, η ένταξη της Κύπρου έχει δημιουργήσει πολλαπλά οφέλη, καθώς, αν και μικρή σε μέγεθος, μπορεί να επηρεάζει και να συμμετέχει στην λήψη των ευρωπαϊκών πολιτικών αποφάσεων (Βασιλείου, 2004). Παράλληλα, η συμμετοχή της Κύπρου στην ΕΕ δημιουργεί ένα πλαίσιο σταθερότητας, προόδου, ειρήνης και δημοκρατικότητας, μέσα από τις αρχές και τις αξίες που προάγει στα κράτη - μέλη της.

Στο στρατιωτικό σκέλος όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, τα μικρά κράτη για να ενισχύσουν την ισχύ τους αλλά και τη θέση τους σε ένα ανταγωνιστικό διακρατικό σύστημα, συνάπτουν συμμαχίες ή εντάσσονται σε οργανισμούς. Η ΚΔ δύναται να εκμεταλλευτεί το στρατιωτικό σκέλος της ΕΕ, μέσα στα πλαίσια της διαρκούς στρατιωτικής συνεργασίας. Η ΕΕ συγκρότησε δύο ευρωπαϊκές πολυεθνικές δυνάμεις (με την συμμετοχή της Γαλλίας, Ισπανίας, Ιταλίας, Πορτογαλίας), τις Eurofor και Euromarfor. Ιδιαίτερα η Euromarfor πρόκειται για αεροναυτική δύναμη, χωρίς συγκεκριμένες δυνάμεις και έδρα στρατηγείου το οποίο βρίσκεται στο αρχηγείο του στόλου της χώρας που ασκεί την διοίκηση (Winrow, 2016). Έχει εκτελέσει αποστολές στην Μεσόγειο και τον Ινδικό ωκεανό σε συνδυασμό με τις αποστολές του NATO (Active Endeavour) και (Enduring Freedom). Υπό το πρίσμα αυτό

ενδιαφέρεται να έχει αερολιμενικές διευκολύνσεις για Α/Φ ναυτικής συνεργασίας και αερομεταφορών που επιχειρούν την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ενδιαφέρεται κατά συνέπεια να χρησιμοποιήσει την ΚΔ ως ενδιάμεσο σταθμό. (Διακλαδική Επιθεώρηση, 2005:51). Η σημασία χρήσης του κυπριακού εδάφους από διακλαδικό συμμαχικό στρατό των κρατών μελών της Ένωσης είναι καίριας σημασίας για την διασφάλιση της εθνικής της ασφάλειας, καθώς και μόνο η ύπαρξη εγκαταστάσεων που θα φιλοξενούν ευρωπαϊκό στρατό πέραν των βρετανικών βάσεων, καθίσταται καταλυτική για το αίσθημα της εσωτερικής ασφάλειας των πολιτών της. Μάλιστα, μετά το Brexit, ίσως ανακύπτει μία επιπλέον ευκαιρία στην Κύπρο για περαιτέρω αξιοποίηση της γεωγραφικής της θέσης.

3.3.5.2 Συμβολή στην Ασφάλεια και την Αμυντική Πολιτική της ΕΕ

Η ΕΕ, στη νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, (European Security Strategy [ESS]), το 2003, έθεσε νέους στρατηγικούς στόχους, οι οποίοι σε μεγάλο βαθμό εξυπηρετούνται από τη γεωγραφική θέση της ΚΔ. Από την ΕΕ δόθηκε έμφαση στους τομείς της ασφάλειας που σχετίζονται με τις ασύμμετρες απειλές, καθώς και της δημιουργίας μιας ζώνης ασφάλειας στην περίμετρό της, στο ανατολικό τμήμα της Μεσογείου, που θα αποτελείται από χώρες με τις οποίες θα υπάρχει στενή συνεργασία. Η ΚΔ συγκεντρώνει τις απαραίτητες προϋποθέσεις, καθώς βρίσκεται σε μία ιδιαίτερα κρίσιμη γεωστρατηγική θέση, που της επιτρέπει να είναι προωθημένο παρατηρητήριο/φυλάκιο της ΕΕ στην Ανατολική Μεσόγειο, έναντι της Μέσης Ανατολής για θέματα ασφάλειας και ενέργειας. Από την πλευρά της η ΚΔ στο πλαίσιο της Ασφάλειας και της άμυνας της Ε.Ε συμμετέχει στους εξής φορείς:

(α) Στο Επιχειρησιακό και Τακτικό Στρατηγείο του Συγκρότημα Μάχης (ΣΜ) HELBROC (HELLLAS-BULGARIA-ROMANIA-CYPRUS) με μία Διμοιρία Υγειονομικού, ένα τμήμα Στρατονομίας και αριθμό αξιωματικών.

(β) Σε όργανα, επιτροπές και πρωτοβουλίες της ΕΕ.

(γ) Στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ).

(δ) Στη Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ.

(ε) Στην Ομάδα Εργασίας της Στρατιωτικής Επιτροπής.

(στ) Στην Επιτροπή Ασφαλείας Πληροφοριών.

(η) Στο Δορυφορικό Κέντρο και Ινστιτούτο Μελετών Ασφαλείας της ΕΕ που έχουν ως κύρια αποστολή την υποστήριξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ και την παροχή συμβουλών στην Ευρωπαϊκή πολιτική Ασφάλειας (ΕΠΑ) αντίστοιχα.

Η συμμετοχή της σε όλες τις προαναφερθείσες επιτροπές και πρωτοβουλίες που προάγουν την ασφάλεια της ΕΕ, τονίζουν ότι η ΚΔ είναι ενεργό μέλος, συμβάλλοντας καθ' οιονδήποτε τρόπο σε ένα όραμα κοινής ευρωπαϊκής συλλογικής ασφάλειας ανάμεσα στα κράτη - μέλη. Εξάλλου η επίτευξη συλλογικής ασφάλειας όπως αναφέρθηκε στην ανάλυση του θεωρητικού υποβάθρου της εργασίας, προϋποθέτει την ύπαρξη τέτοιων θεσμών. Με τη σειρά τους αυτοί οι θεσμοί συμβάλλουν στην δημιουργία ενός περισσότερου ισορροπημένου διεθνούς συστήματος (Baylis, 2013: 404), το οποίο δύναται να εκμεταλλευτεί η ΚΔ προς όφελος της.

3.3.5.3. Η συμβολή της Εθνικής Φρουράς στην άμυνα και ασφάλεια της ΚΔ αλλά και στη διαφύλαξη των ευρωπαϊκών συνόρων

Η εθνική ασφάλεια όπως μνημονεύτηκε αρχικά, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την ύπαρξη οποιουδήποτε κράτους, καθώς συμβάλλει στην εδαφική ανεξαρτησία, στη διασφάλιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων, στην κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ελευθεριών, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπει την ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα. Η ασφάλεια, ωστόσο, και η ειρήνη, μπορούν να επιτευχθούν μέσω της ενίσχυσης της αμυντικής ικανότητας, ώστε να αντιμετωπιστούν οι οποιεσδήποτε απειλές. Ο μόνος τρόπος για να ενισχυθεί η αμυντική ικανότητα ενός κράτους είναι η ύπαρξη αξιόπιστων ενόπλων δυνάμεων.

Η ΚΔ έναντι της τουρκικής απειλής, η οποία εκφράζεται με την Τουρκική Δύναμη Κύπρου (ΤΔΚ) υπαγόμενη σε ένα Σώμα Στρατού πλήρως επανδρωμένο, αντιτάσσει την Εθνική Φρουρά και την Ελληνική Δύναμη Κύπρου (ΕΛΔΥΚ), οι οποίες μαζί συνθέτουν μια ικανή αποτρεπτική δύναμη. Επίσης, η ΚΔ είναι εξοπλισμένη με σύγχρονα οπλικά συστήματα και έχει ενισχυθεί με έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό. Κατασκευάστηκαν σύγχρονες υποδομές, όπως νέες στρατιωτικές εγκαταστάσεις, η Αεροπορική Βάση της Πάφου, η Ναυτική Βάση στο Μαρί, η συγκρότηση ευέλικτων και ταχυκίνητων Τ/Θ και Μ/Κ Σχηματισμών και η δημιουργία Κέντρου Έρευνας και Διάσωσης. Με την σημερινή δομή,

καθίσταται ένας αξιόμαχος Μείζων Διακλαδικός Σχηματισμός επιπέδου Σώματος Στρατού, ικανός να αναλάβει και να υποστηρίξει επαρκώς, αμυντικές και επιθετικές επιχειρήσεις κατά των Τουρκικών Δυνάμεων Κατοχής αλλά και να συμμετάσχει με αποστολή προσωπικού και μέσων σε όλες τις ευρωπαϊκές αποστολές.

Η αυτοβοήθεια ενός μικρού κράτους όπως της ΚΔ, προϋποθέτει ισχυρές ένοπλες δυνάμεις στο μέτρο του εφικτού. Οι ΕΔ μίας χώρας αποτελούν τους λειτουργικούς συντελεστές της ισχύος της (Κουσκουβέλης, 2000). Η ΚΔ δαπανά για την άμυνα της μόνο το 1,5% του ΑΕΠ. Μπορεί η Εθνική Φρουρά να διαμορφώνει όπως ήδη προαναφέρθηκε έναν ισχυρό παράγοντα αποτροπής λόγω της υφιστάμενης σύνθεσης της, αλλά χαρακτηρίζεται από περιορισμένα μέσα σε θάλασσα και αέρα (Κλοκκάρης, 2018). Ο αέρας δύναται να καλυφθεί με την ανασύσταση του ΕΑΧ με την Ελλάδα όπως περιγράφηκε σε προηγούμενη παράγραφο. Στην θάλασσα όμως, λαμβανομένης υπόψη της διαρκούς επιθετικότητας της Τουρκίας με τις πολλαπλές έκνομες ενέργειες ερευνητικών πλοίων εντός της κυπριακής υφαλοκρηπίδας, κρίνεται περισσότερο από επιτακτική η ενίσχυση του κυπριακού ναυτικού. Τέλος, απαιτείται προσαρμογή της αμυντικής πολιτικής της ΚΔ, στα νέα δεδομένα που έχουν δημιουργήσει οι βάσεις τουρκικών drone (bayraktar) στα κατεχόμενα.

Όπως ήδη αναφέρθηκε σε προηγούμενες παραγράφους τα σύνορα της ΚΔ είναι και ευρωπαϊκά σύνορα και η διαφύλαξη τους θα πρέπει να είναι και προτεραιότητα της ΕΕ, με όλα τα διαθέσιμα στρατιωτικά της μέσα. Η συνεργατική σχέση αυτών των μέσων και η συνεκπαίδευση με την Εθνική Φρουρά είναι απαραίτητη για την επίτευξη της αποστολής, που δεν είναι άλλη από την διαφύλαξη των συνόρων, η οποία με τη σειρά της θα συνεισφέρει στην άρση μέρους των απειλών που ήδη αναφέρθηκαν, όπως αυτής της παράνομης μετανάστευσης.

3.3.5.4 Αξιολόγηση της επέμβασης της ΕΕ απέναντι στις απειλές ασφαλείας της ΚΔ

Η επίλυση του Κυπριακού προβλήματος ήταν πάντα το ζητούμενο της ΚΔ και ο κύριος παράγοντας απειλής της εθνικής της ασφάλειας. Η ένταξη στην ΕΕ, δημιούργησε προοπτικές, μέσα από τις οποίες αναζητείται το πλαίσιο της λύσης, καθώς η ΚΔ δύναται πλέον να επικοινωνήσει τις πτυχές του Κυπριακού ζητήματος σε πληθώρα άλλων ανεπτυγμένων δημοκρατικών κρατών.

Μολαταύτα, η παράδοξη αυτή ένταξη μίας διχοτομημένης χώρας σε έναν συγκροτημένο οργανισμό όπως αυτός της ΕΕ, δημιούργησε αφενός προοπτικές επίλυσης του κυριότερου ζητήματος όπως ήδη μνημονεύτηκε, αλλά συνάμα και ένα πρόβλημα ασφαλείας. Λαμβανομένου υπόψη του δυσεπίλυτου του Κυπριακού ζητήματος, μέλη της ευρωπαϊκής ελίτ (βουλευτές και υπουργοί κρατών μελών), έχουν μετανιώσει για την ένταξη της ΚΔ στην Ένωση, εκφράζοντας παράλληλα στάση συμπαράστασης προς τους Τ/Κ, που παραμένουν εκτός της ΕΕ και που επιθυμούν την ένωση της ΚΔ (Suvarierol, 2003 : 62). Χαρακτηριστική είναι η τοποθέτηση του τέως προέδρου της ΕΕ Van Rompuy, η οποία επισήμανε το πόσο αντιφατική είναι η κατάσταση της ΚΔ, υποστηρίζοντας πως «όσο διάστημα η Κύπρος είναι διχοτομημένη, και η Ευρώπη θα είναι διχοτομημένη» (www.euractiv.com).

Η μερική αποστασιοποίηση της ΕΕ από τα ζητήματα και τις καίριες αποφάσεις που λήφθηκαν για το κυπριακό ζήτημα από το 1974 μέχρι και σήμερα είναι εμφανής, αν και όποτε απαιτήθηκε συνέκλινε υπέρ των αιτημάτων της ΚΔ. Το 1983 και κατά τη «Δήλωση Ανεξαρτησίας» του ψευδοκράτους ως ΤΔΒΚ, η ΕΕ αρνήθηκε την αναγνώριση του ως επίσημο κράτος. Στο αίτημα της ΚΔ για ένταξη το 1990, ιδρύθηκε άμεσα αρμόδιο γραφείο στην Λευκωσία και επικρότησε την ένταξη της ΚΔ καθ' όλη τη διάρκεια των 14 ετών, μέχρι την ολοκλήρωση όλων των διαδικασιών ένταξης το 2004. Μολαταύτα, δεν επενέβη ποτέ επί της πρότασης του σχεδίου Ανάν, καθώς και σε άλλες άμεσες αποφάσεις που αφορούσαν στην επίλυση του Κυπριακού (Theofanous, 2012). Επιπρόσθετα, προσπάθησε να παίξει καταλυτικό έμμεσο ρόλο στην σταδιακή εξοικείωση των Τ/Κ με τα ιδανικά και τις αξίες της ΕΕ, αλλά η παρεμβατικότητα της Τουρκίας εκμηδένισε πρακτικά τις δυνατότητες ενταξιακών διαπραγματεύσεων του ψευδοκράτους, έστω και ως μέρος μίας διζωνικής ομοσπονδίας (Sommerset, 2005: 67).

Λαμβάνοντας υπόψη την τρέχουσα γεωπολιτική κατάσταση στην ΚΔ, διαπιστώνεται ότι το ψευδοκράτος πρόσκειται εν μέρει πολιτικά στο καθεστώς του Προέδρου της Τουρκίας Rejep Tayip Erdoğan. Η υπόψη κατάσταση αλληλεξάρτησης, παράλληλα με τον πρόσφατο αποκλεισμό τις Τουρκίας από όλες τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις για είσοδο στην ΕΕ, οδήγησε στον περιορισμό της δυναμικής ένταξης της ΚΔ είτε συλλογικά, είτε ως διζωνική ομοσπονδία στην ΕΕ (συμπεριλαμβανομένων των κατεχομένων), με τη συνέχιση της υφιστάμενης έως τώρα κατάστασης να φαντάζει πιο ρεαλιστική από ποτέ.

Πρόσφατα, και στον απόηχο της άτυπης πενταμερούς διάσκεψης της Γενεύης που έλαβε χώρα στο πλαίσιο μίας ακόμη διερευνητικής προσπάθειας για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος, με σκοπό την επανένταξη των διαπραγματεύσεων, διαπιστώθηκε ότι η ΕΕ τέθηκε εκτός των συζητήσεων, γεγονός που την κατέστησε παρατηρητή των γεγονότων και μόνο.

Όπως αναφέρθηκε στο θεωρητικό σκέλος της εργασίας, ένα κράτος που αντιμετωπίζει «δίλημμα ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης» είτε παραδίδει την αυτονομία και κινδυνεύει να παγιδευτεί σε μια διαδικασία που οδηγεί σε ακόμη περισσότερη εξάρτηση, ή διατηρεί την αυτονομία και έτσι διατρέχει τον κίνδυνο εγκατάλειψης, δηλαδή να παραιτηθεί από την πιθανότητα επιρροής σε άλλα κράτη και άλλα οφέλη που απορρέουν από την ολοκλήρωση. Ασφαλώς και υφίστανται πιο ριζοσπαστικές απόψεις που θεωρούν ότι η ΚΔ έχει απολέσει παντελώς την κυριαρχία της, ενισχύοντας το δίλημμα της επιρροής ή της πολιτικής αυτονομίας. Ως εκ τούτου, παρόλο που η γεωπολιτική σημασία της υφίσταται, «αυτή αξιοποιείται και γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τρίτες χώρες, όπως είναι ο βρετανικός παράγων, η Γαλλία και η Ιταλία που χρησιμοποιούν τα αεροδρόμιά της για αποστολές και άσκηση εποπτικού ρόλου στην Μέση Ανατολή». (Γιαλλουρίδης, 2015). Η ένταξη στην ΕΕ θα πρέπει να ενισχύει τις διακρατικές σχέσεις μεταξύ των κρατών – μελών, χωρίς ωστόσο να οδηγεί σε καταστάσεις μονομερούς εκμετάλλευσης από συγκεκριμένους δρώντες και εμπλεκόμενα μέρη.

Καταληκτικά, στη βάση των όσων αναλύθηκαν πιο πάνω, η εθνική ασφάλεια της ΚΔ είναι συνυφασμένη με την «ευρωπαϊκή ολοκλήρωση», ανεξάρτητα από τα επίπεδα επιρροής της Ένωσης στα δρώμενα, και τις κατά τόπο και χρόνο εξελίξεις. Μία συνεχόμενη διαδικασία υπενθύμισης της σπουδαιότητας της ύπαρξης της ΚΔ σε οικονομικό, εμπορικό, γεωστρατηγικό αλλά και διπλωματικό επίπεδο, θα οδηγήσει αναπόφευκτα στην σταδιακή πλήρη εμπλοκή της ΕΕ στο μέλλον, προς όφελος της ΚΔ, θέτοντας το ενδεχόμενο εγκατάλειψης και απομόνωσης της στο περιθώριο. Μία παράλληλη προσπάθεια μεταλαμπάδευσης των ευρωπαϊκών ιδεωδών στους Τ/Κ κατοίκους οφείλει να είναι μέσα στην ατζέντα τόσο στα βραχυπρόθεσμα αλλά και τα μακροπρόθεσμα πλάνα της ΕΕ. Εξάλλου οι μοναδικές αποφάσεις που κατονομάζουν την Τουρκία ως «υπόλογο» για την

κατάσταση στη ΚΔ, λήφθηκαν από αρμόδια γνωμοδοτικά όργανα της ΕΕ, κάτι που θα αναλυθεί αμέσως μετά.

3.3.6 Προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)

Η Κύπρος αποτελεί μία κατεξοχήν δημοκρατική χώρα που μέσω του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου συμβάλλει πάντοτε ενεργά στην εφαρμογή των αρχών και αξιών, ιδιαίτερα στον τομέα της διαφύλαξης και προώθησης των ανθρωπίνων και κοινωνικών δικαιωμάτων. Οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την πλευρά της Τουρκίας, κατά τη διάρκεια της εισβολής στο νησί, έχουν απασχολήσει πολλές φορές το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (www.mfa.gov.cy). Εν γένει, η ΕΕ παρέχει τη δυνατότητα να προσφύγει τόσο κάθε κράτος μέλος της Ένωσης, αλλά και πολίτες αυτού του κράτους, στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), για οποιοδήποτε νομικό ζήτημα τους ταλανίζει. Η ΚΔ το έχει πράξει τέσσερεις φορές μέχρι σήμερα, με διακρατικές προσφυγές έναντι της Τουρκίας, με κυριότερη την τελευταία (Αίτηση Αρ. 25781/94), και με θετικές εκβάσεις των αποφάσεων, σχεδόν στο σύνολο τους. Πλέον των προαναφερθέντων, και πολλοί πολίτες απευθύνθηκαν στο ΕΔΔΑ για παράβαση των δικαιωμάτων τους και δικαιώθηκαν, όπως η υπόθεση Λοϊζίδου. Εξάλλου, μόνο το ΕΔΔΑ τόσο κατά την τέταρτη διακρατική προσφυγή της ΚΔ, όσο και στην ατομική προσφυγή της Ε/Κ Τιτίνας Λοϊζίδου, χαρακτήρισε το καθεστώς της βόρειας Κύπρου, που υπάγονταν στις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις ως «κατοχή», και τη διπλή στρατιωτική επιχείρηση Ιουλίου – Αυγούστου 1974 ως «εισβολή», με τη συντελούμενη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να καταλογίζεται στην Τουρκία, μη αποδεχόμενο τον ισχυρισμό της ότι εξουσία ασκούσε η ΤΔΒΚ (Κατακαλίδου, 2013:97).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, διαπιστώνει κανείς ότι ο δρόμος για την δικαίωση απέναντι στις πολλαπλές τουρκικές προκλήσεις είναι αφενός μακρύς και δύσβατος, αλλά διέρχεται μόνο μέσω της εφαρμογής της διεθνούς νομιμότητας. Η ΚΔ έχει προβεί σε όλα τα απαιτούμενα διαβήματα και έχει λάβει τις αντίστοιχες αποφάσεις, και δεν πρέπει να αποποιηθεί αυτής της επιλογής στο μέλλον, όσο μακροπρόθεσμο ή δυσδιάκριτο να φαντάζει το ενδεχόμενο επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος. Οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ δύνανται να χρησιμοποιηθούν και για περαιτέρω αποφάσεις από διεθνή νομικά γνωμοδοτικά όργανα, όπως είναι το Διεθνές Δικαστήριο.

3.3.7 Συμμετοχή της Κύπρου στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)

Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο σκέλος της εργασίας, στις περισσότερες περιπτώσεις τα μικρά κράτη χρειάζονται ένα σταθερό διεθνές σύστημα και εγγυήσεις ασφαλείας ισχυρών κρατών ή οργανισμών για να επιβιώσουν. Ο ΟΗΕ αποτελεί ένα αντιστάθμισμα στο σύμπλεγμα απειλών ασφαλείας της ΚΔ, επιτρέποντας την σε κάποιο βαθμό ανεξαρτησία στην ενάσκηση της εξωτερικής πολιτικής της, καθόσον διαμέσου του διαμεσολαβητή του οργανισμού, προάγει τις θέσεις και τις πολιτικές τις επιλογές, που άπτονται της εθνικής της ασφάλειας. Ο ΟΗΕ ιδρύθηκε με σκοπό να συμβάλλει στην διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, να επιλύει διεθνή προβλήματα μέσω συνεργασίας, να προωθεί το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να εναρμονίζει τις δράσεις των κρατών (Adams, 2003). Η Κύπρος έγινε μέλος του ΟΗΕ, αμέσως μετά την ανεξαρτησία της στις 16 Αυγούστου 1960. Το Κυπριακό πρόβλημα έχει συζητηθεί και έχει απασχολήσει πολλές φορές το Συμβούλιο Ασφαλείας (ΣΑ), τη Γενική Συνέλευση και άλλα κύρια και επικουρικά όργανα και επιτροπές του ΟΗΕ. Οι αποφάσεις των παραπάνω οργάνων έχουν καλύψει όλες τις πτυχές του ζητήματος, χωρίς, ωστόσο, να συμβάλλουν στην επιτυχή επίλυσή του.

Για τη σπουδαιότητα του ξεχωρίζει η Απόφαση 3212 της 1ης Νοεμβρίου 1974, η οποία ψηφίστηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση με τη θετική μάλιστα ψήφο και της Τουρκίας. Επίσης, η απόφαση αυτή προσυπογράφηκε από το ΣΑ με την Απόφαση 365 της 13ης Δεκεμβρίου 1974. Η υπόψη απόφαση καλεί για το σεβασμό της κυριαρχίας, ανεξαρτησίας, εδαφικής ακεραιότητας και του αδέσμευτου της ΚΔ. Παράλληλα, ζητάει από τα ξένα στρατεύματα να αποχωρήσουν από το νησί, να παύσει κάθε ξένη επέμβαση και να δοθεί η δυνατότητα στους πρόσφυγες να επιστρέψουν στις εστίες τους, χωρίς κίνδυνο. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Αποφάσεις (resolutions) του ΣΑ και της Γενικής Συνέλευσης τονίζουν τα βασικά σημεία που θα συνέβαλλαν στην επίλυση του Κυπριακού προβλήματος, καθώς τονίζουν την αναγκαιότητα ανεξαρτησίας, εθνικής κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητας της ΚΔ και για αναγνώριση της Κυπριακής Κυβέρνησης. Ταυτόχρονα, το ΣΑ με τις αποφάσεις του 541 (1983) και 550 (1984) καταδικάζει την ανακήρυξη απόσχισης του κατεχόμενου τμήματος, την οποία θεωρούν νομικά άκυρη (www.unscr.com/en/resolutions).

Η στρατιωτική παρουσία του ΟΗΕ (UNFICYP) στο νησί αποφασίστηκε με την Απόφαση 186, με αρχική αποστολή την διασφάλιση της ειρήνης (peacebuilding and

peacekeeping operations), που όμως με τον καιρό άρχισε να διαφοροποιείται, καθόσον και οι δύο πλευρές προσπαθούσαν και προσπαθούν να στηριχτούν στις δικές τους δυνάμεις ασφαλείας (Richmond, 1997: 28). Μολαταύτα, από την αρχική του εγκατάσταση το 1964, η στελέχωση της Δύναμης ανανεώνεται διαρκώς, και από τον Ιανουάριο 2021 έχει ανανεωθεί για άλλους 6 μήνες, με την παρουσία του να θεωρείται άτυπα δεδομένη, μέχρι την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος. Εξάλλου όπως καταγράφουν επίσημες πηγές, περίπου 1000 περιστατικά βίας σημειώνονται και αποτρέπονται από τις δυνάμεις του ΟΗΕ σε ετήσια βάση στο νησί, καθ' όλο το μήκος της πράσινης γραμμής (www.unficyp.unmissions.org). Ασφαλώς και υπάρχουν απόψεις που κρίνουν με αρνητικό πρόσημο την αποτελεσματικότητα του ΟΗΕ μέχρι τώρα, και όπως υποστηρίζει ο Ήφαιστος (2020), «*αποτελεί απόδειξη λανθασμένης κατανόησης των διεθνών θεσμών, του διεθνούς δικαίου και του ρόλου του ΟΗΕ εάν δεν κατανοηθεί ότι ο αμυνόμενος, απειλούμενος και θύμα παράνομης επίθεσης δεν έχει καμία νομική ή πολιτική υποχρέωση να δεχθεί τα παράνομα τετελεσμένα, λόγω παράνομης άσκησης βίας όπως έγινε το 1974. Οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του 1974 και το 1983, αλλά και προγενέστερα του 1964, αυτό ακριβώς λένε. Ο ρόλος του ΟΗΕ έγκειται στη λήψη μέτρων τερματισμού της παράνομης κατοχής (Κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη)*».

Συμπερασματικά, η αναφανδόν εμπλοκή του ΟΗΕ, αλλά και η παρουσία του στο νησί πρέπει να είναι συνεχώς στην ατζέντα της ΚΔ, καθόσον οι Αποφάσεις του ΣΑ είναι καίριας σημασίας για την εξασφάλιση της εθνικής της ασφάλειας. Ακόμη κι όταν λαμβάνει χώρα καταπάτηση αυτών (όπως στην πρόσφατη περίπτωση της περίκλειστης πόλης της Αμμοχώστου), η ακόμη κι αν οι ίδιες οι Αποφάσεις δεν συγκεκριμενοποιούν την απειλή για την ΚΔ (Τουρκία), όταν και όποτε σηματοδοτείται καταπάτηση της διεθνούς νομιμότητας, τα γεγονότα που την προκαλούν, καταγράφονται και αναφέρονται αρμοδίως. Η συνέχιση επίσημης και νόμιμης αναφοράς τους αποτελεί νομικό όπλο ενάντια στην παράνομη και έκνομη επιθετικότητα της Τουρκίας. Πλέον των παραπάνω, όπως αναφέρθηκε και στο θεωρητικό σκέλος της εργασίας για τα μικρά κράτη, οι διεθνείς οργανισμοί, εάν βασίζονται στην ισότητα των μελών, χρησιμεύουν ως πλατφόρμα έκφρασης αλλά και επιρροής. Συνακόλουθα, και η Κύπρος έχει λόγο και ασκεί πίεση, απέναντι στην τουρκική προκλητικότητα, γεγονός που εμφαίνεται στις ανά τόπο και χρόνο συσκέψεις και συναντήσεις με επικεφαλής κλιμάκια του ΟΗΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΣΥΝΟΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

4.1 Σύνοψη – Απαντήσεις Ερευνητικών Ερωτημάτων

Τα μικρά κράτη αντιμετωπίζουν προβλήματα στην χάραξη της πολιτικής εθνικής ασφάλειας. Συναφώς, στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον όπου οι πόλοι της ισχύος αναδιαμορφώνονται διαρκώς ανάλογα με τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων, τα μικρά κράτη προσπαθούν να προσανατολίσουν την εξωτερική πολιτική τους, υπέρ συγκεκριμένων δρώντων προκειμένου να προσαυξήσουν την ισχύ τους. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν είναι πολλές και πολύπλοκες, με την ανάγκη ύπαρξης ή ένταξης τους σε ένα σταθερό διεθνές σύστημα ή οργανισμό να φαντάζει κάτι περισσότερο από επιτακτική. Στο επίπεδο της ΕΕ, ανακύπτει το δίλημμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και των επιπτώσεων του, που μπορούν να στερήσουν την πολιτική αυτονομία από το κράτος.

Η ΚΔ αποτελεί παραδοσιακά ένα μικρό κράτος καλύπτοντας επαρκώς σχεδόν όλα τα χαρακτηριστικά που παρατέθηκαν στην περιγραφική διαδικασία των μικρών κρατών. Η γεωστρατηγική της σημασία όμως, εκτός από την ιστορικά διαχρονική σπουδαιότητά της, παραμένει σημαντική και καθοριστική και στο διαμορφούμενο διεθνές περιβάλλον του 21^{ου} αιώνα. Απορρέει από μια σειρά παραγόντων, που έχουν ως σημείο αναφοράς την γεωγραφική της θέση στην Ανατολική Μεσόγειο και τα επίπεδα γεωπολιτικής και γεωοικονομίας που διαμορφώνονται στην ευρύτερη περιοχή.

Οι πολιτικές επιλογές ασφαλείας της ΚΔ είναι η προσπάθεια ανασύστασης του ΕΑΧ με την Ελλάδα, η ενίσχυση διπλωματικών και κάθε φύσεως σχέσεων με το Ισραήλ, την Αίγυπτο αλλά και τις λοιπές περιφερειακές χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, η διατήρηση καλών σχέσεων με τη Ρωσία αλλά και τις ΗΠΑ, και η ενεργή συμμετοχή στους διεθνείς και ευρωπαϊκούς θεσμούς παράλληλα με την προσπάθεια διεθνοποίησης του κυπριακού ζητήματος γύρω από το οποίο, εντοπίζονται και τα εμπόδια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης της. Στον τομέα των θαλάσσιων διεκδικήσεων δεδομένου ότι η Τουρκία δεν έχει επικυρώσει την συνθήκη για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982), η ΚΔ έχει προβεί σε όλες τις

ενδεδειγμένες ενέργειες διασφάλισης των υδάτων πέριξ των εδαφών της με την ανακήρυξη Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης με όλες τις γείτονες χώρες. Στο ζήτημα του εποικισμού, που αποτελεί τη μάστιγα της δημογραφικής εκφύλισης των γηγενών Τ/Κ, η ΚΔ έχει εκμεταλλευτεί τα διαθέσιμα διεθνή γνωμοδοτικά όργανα και έχει προσπαθήσει να αναγάγει το ζήτημα σε πρωτεύον στις ατζέντες συζήτησης με τον ΟΗΕ, καθόσον τα κατεχόμενα τμήματα έχουν εποικιστεί κατά το ήμισυ από Τούρκους πολίτες που τηρούν φιλοκυβερνητική στάση προς το κυβερνών κόμμα της Τουρκίας, υποστηρίζοντας τις τουρκικές διεκδικήσεις ακόμη κι αν αυτές είναι εις βάρος των ίδιων των Τ/Κ (www.mfa.gov.cy). Η υπόψη κατάσταση αποτρέπει παράλληλα την ουσιαστική επέμβαση της ΕΕ. Το ζήτημα της λαθρομετανάστευσης είναι ζωτικής σημασίας για την ίδια την ΕΕ, καθόσον η Κύπρος αποτελεί και ευρωπαϊκό σύνορο στην Ανατολική Μεσόγειο, και ως εκ τούτου δύναται να αναχθεί και σε πρόβλημα με ευρωπαϊκές διαστάσεις. Όλα τα προαναφερθέντα πρέπει να καθίστανται γνωστά, σε όλες τις χώρες της ΕΕ που μέσα από ένα πλαίσιο αποφάσεων θα μπορέσουν να δημιουργήσουν ένα επιπλέον πλέγμα ασφαλείας για την ΚΔ και τους κατοίκους της, γεγονός που δύναται να συνδράμει στην απρόσκοπτη ενάσκηση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων.

Συνεπώς, η ανεμπόδιστη ενάσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της ΚΔ δύναται να υλοποιηθεί μόνο μέσα από συνεργασίες και συμμετοχή σε διεθνείς θεσμούς. Παράλληλα, η απρόσκοπτη εφαρμογή των νόμιμων αποφάσεων και ψηφισμάτων των διεθνών θεσμών όπως τα ψηφίσματα του ΟΗΕ είναι ζωτικής σημασίας, καθόσον η εφαρμογή τους στο Κυπριακό ζήτημα θα το έλυνε εξ υπαρχής. Η ΚΔ οφείλει να ταχθεί προς αυτή την κατεύθυνση, και να ενισχύσει τον μοχλό πίεσης και παράλληλα την ισχύ της, απέναντι στην τουρκική κατοχή, χρησιμοποιώντας τις ίδιες τις ιδρυτικές αρχές του Χάρτη, αλλά και τις Αποφάσεις του ΣΑ.

Κατά συνέπεια, η χωρίς εξαιρέσεις εφαρμογή της διεθνούς νομιμότητας στις διακρατικές σχέσεις, είναι απαραίτητη για τη βιωσιμότητα των μικρών κρατών αλλά και της Κύπρου πιο συγκεκριμένα, καθώς και για την αντιμετώπιση αλλά και πιθανή επίλυση του Κυπριακού ζητήματος. Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης αποτελεί μία δίοδο νομικής υπεράσπισης των κυπριακών διεκδικήσεων έναντι στις τουρκικές προκλήσεις, αλλά παρόλο τις πολλαπλές εκκλήσεις, η Τουρκία αποφεύγει εντέχνως την αμοιβαία προσφυγή στο

Διεθνές Δικαστήριο για όλα τα ζητήματα που έχουν τεθεί από την κυπριακή αλλά και την ελληνική πλευρά. Η άσκηση συνεχούς πίεσης, μέσω της ΕΕ είναι καίριας σημασίας. Επιπλέον οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ είναι κατάφορα εις βάρος της Τουρκίας, και ως εκ τούτου εξαλείφουν οποιαδήποτε προσπάθεια προσέγγισης με την ΕΕ. Οι αποφάσεις αυτές συνάδουν με τη διεθνή νομιμότητα, κάτι που τάσσεται αντιδιαμετρικά των έκνομων τουρκικών ενεργειών.

Η ΚΔ για να διασφαλίσει την ειρήνη και την σταθερότητα τουλάχιστον στους χώρους ζωτικού ενδιαφέροντος της, έχει άμεση ανάγκη να καθορίσει τις πολιτικές της, εκτός από την συμμετοχή στους θεσμούς, και στα ζητήματα αύξησης της λειτουργικής της ισχύος και των αντικειμενικών παραγόντων που τη συνθέτουν. Η ήττα του 1974 προδιαγράφηκε με βάση αυτά τα στοιχεία: ανεπάρκεια των εθνικών μέσων, πλήρης αγνόηση των πραγματικών δεδομένων, πλήρης διεθνής απομόνωση. (Χατζηβασιλείου, 2015). Ως εκ τούτου, η ενδυνάμωση της Εθνικής Φρουράς, της ΕΛΔΥΚ, του κυπριακού ναυτικού αλλά και η ενίσχυση της παρουσίας του ευρωπαϊκού στρατού στα εδάφη της ΚΔ είναι καίριας σημασίας για την επίτευξη της αποτροπής (deterrence). Μία αποτροπή που κρίνεται περισσότερο από αναγκαία, σε μία περιοχή που βρίθει υδρογονανθράκων και όρισε αναπόφευκτα την ΚΔ ως ενεργειακό σταυροδρόμι.

4.2 Προτάσεις

Τα συμπεράσματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι η Κύπρος οφείλει να βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της νέας στρατηγικής ασφάλειας της ΕΕ προς αντιμετώπιση των διεθνών προκλήσεων (μετανάστευση, ενέργεια, περιφερειακές συγκρούσεις) και των σύγχρονων απειλών ασφάλειας που διακυβεύουν και την δική της εθνική και εσωτερική ασφάλεια.

Ως κράτος μέλος της ΕΕ πρέπει να ταχθεί στην κατεύθυνση διεθνοποίησης του Κυπριακού ζητήματος όπως ήδη αναφέρθηκε, καθόσον αποτελεί ένα ζήτημα με ευρωπαϊκές διαστάσεις, χρησιμοποιώντας παράλληλα όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και αντίστοιχα νομικά εργαλεία για την εξέταση δυνατότητας επίλυσης του, με βάση το κοινοτικό κεκτημένο. Παρόλο που το τελευταίο διάστημα η ΕΕ δείχνει να παραγκωνίζεται από τα διεθνή δρώμενα που αφορούν στην επίλυση του Κυπριακού ζητήματος, η συνεχής προσπάθεια διεθνοποίησης του μέσω αυτής, καθίσταται επιτακτική. Παράλληλα, η Κύπρος

μέσα από την ενεργό συμμετοχή της σε διεθνείς οργανισμούς που παράγουν ασφάλεια αλλά προσδίδουν κύρος, και δυνατότητα συμμετοχής στη διαδικασία λήψης απόφασης, επιχειρεί την προώθηση των εθνικών συμφερόντων της, προσπαθώντας να ισχυροποιήσει τη θέση της στο διεθνές σύστημα, με σκοπό να διαμορφώσει συνθήκες ασφάλειας και να επιτύχει τις επιδιώξεις της.

Η ΚΔ στον τομέα των διακρατικών σχέσεων πρέπει να διατηρεί άριστη σχέση και ξεκάθαρο δίαυλο επικοινωνίας με την Ελλάδα, το Ισραήλ αλλά και την Αίγυπτο, που πλέον της ενεργειακής συνεργασίας, η κοινή στρατιωτική συνεργασία ακόμη και σε τακτικό επίπεδο είναι καίριας σημασίας για την ενίσχυση της ισχύος της, και κατ' επέκταση της αποτρεπτικής της δυνατότητας. Οι διμερείς καλές σχέσεις με τη Ρωσία είναι σημαντικές και πρέπει να αποτελούν πάντα προτεραιότητα, παρά την αντίθεση των ρωσικών θέσεων με αυτών της ΕΕ. Ισχυρές πρέπει να είναι και οι διμερείς σχέσεις με τις ΗΠΑ, καθώς η ΚΔ βρίσκεται εντός της ζώνης «Rimland» που αποτελεί μία εκ των σημαντικότερων περιοχών του πλανήτη για τα συμφέροντα των ΗΠΑ (Spykman, 2007).

Ο γεωπολιτικός της ρόλος έχει αναβαθμιστεί και ιδιαίτερα μέσω της συνεργασίας με το Ισραήλ. Αλλά όπως ήδη αναφέρθηκε η παρέμβαση της Ε.Ε ίσως βοηθήσει τις χώρες κράτη – μέλη να ανεξαρτητοποιηθούν από το ρωσικό φυσικό αέριο και να αποκτήσουν μία στοιχειώδη αυτονομία με τους υδρογονάνθρακες εντός της κυπριακής υφαλοκρηπίδας. Η ΕΕ συνεχίζει να αναλύει τα γεγονότα στην Ανατολική Μεσόγειο αποκλειστικά από την οικονομική οπτική γωνία. Μολαταύτα, μπορεί να αποκτήσει μία πολλά υποσχόμενη στάση λόγω της προοπτικής της σταδιακής ενεργειακής απεξάρτησης από τη Ρωσία. Μία οικονομικά βιώσιμη εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της Ανατολικής Μεσογείου προϋποθέτει πρόοδο σε τρία εν δυνάμει συγκρουσιακά καθεστώτα στην ευρύτερη περιοχή. Την αποκατάσταση της ειρήνης στην Μέση Ανατολή, το Κυπριακό ζήτημα και την ελληνοτουρκική διένεξη. Η ΕΕ καλείται να δημιουργήσει ένα πλέγμα ισορροπίας σε άμεση συνεργασία με το Ισραήλ, υποστηρίζοντας την Ελλάδα και την ΚΔ, χωρίς ωστόσο να εναντιώνεται ευθέως στην Τουρκία. Η μη εξομάλυνση των προαναφερθέντων τριών έκρυθμων καταστάσεων και χωρίς την επίτευξη της ισορροπίας από την ΕΕ, το ρίσκο μίας διεθνούς κρίσης με εφαλτήριο την Ανατολική Μεσόγειο, πολλαπλασιάζεται (Nopens, 2013).

Καταληκτικά, και προκειμένου να αποφευχθεί η οποιαδήποτε κλιμάκωση της κρίσης, η ενίσχυση της ευρωπαϊκής παρουσίας στην ΚΔ δεν πρέπει να παραγκωνιστεί, αλλά να προαχθεί και να επιδιωχθεί από την ΚΔ, η οποία θα πρέπει να παίξει και τον ρόλο του διαμεσολαβητή για την ανάπτυξη επαφών της Ένωσης με τις λοιπές περιφερειακές αραβικές χώρες της Ανατολικής Μεσογείου. Μέσα από το όνειρο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, μπορεί η ΚΔ να ανακτήσει την ισχύ της, που αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα απέναντι στο πλέγμα των απειλών ασφαλείας που καλείται να αντιμετωπίσει, χωρίς να χάσει την ταυτότητα της ως έθνος. Και όπως μνημονεύει ο Κουσκουβέλης (2000: 248) *«τα οποιαδήποτε δόγματα πρέπει να στηρίζονται σε μία βάση ισχύος, και ακόμη και ο ασθενέστερος μπορεί με την ισχύ να αποτρέψει αποτελεσματικά τον ισχυρότερο».* Όσον αφορά στο Κυπριακό που αποτελεί και το μόνιμο αγκάθι για την εθνική ασφάλεια της ΚΔ, πρέπει να αποφευχθεί η μέχρι τώρα εφαρμοζόμενη στρατηγική εξοικονόμησης χρόνου για την επίτευξη συμφωνίας με διαπραγματεύσεις (Buying Time).

Ο Mearsheimer (2001) υποστηρίζει ότι τα κράτη μέλη ενός διεθνούς οργανισμού συνήθως είναι απρόθυμα να συμμετάσχουν ενεργά σε ένα συγκεκριμένο τοπικό πρόβλημα (όπως της ΚΔ) καθόσον μία συλλογική δράση ενδέχεται να φέρει διεθνή σύγκρουση. Μολαταύτα, η ΚΔ εκμεταλλευομένη το νέο περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί τόσο στην Ευρώπη όσο και στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου με την εναντίωση πολλών κρατών απέναντι στην τουρκική πολιτική, πρέπει να χαράξει μία εθνική στρατηγική που να την εδραιώνει σαν σημαντικό κομμάτι του διεθνούς και περιφερικού συστήματος ασφαλείας. Αυτό το γεγονός θα συνδράμει ώστε να διασφαλίσει πρώτα ένα περιβάλλον ασφάλειας στην ελεύθερη Κύπρο, και στη συνέχεια να δημιουργήσει τις καλύτερες συνθήκες επίλυσης του προβλήματος που θα είναι η αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας και της ενότητας του κράτους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

Adams, S. (2003). The role of the United Nations: *The facts behind the headlines*, London: Watts Pub Group.

Adamson, F. B. (2006). Crossing borders: International migration and national security. *International security*, 31(1), 165-199.

Agnew, J. (2001). How many Europes? The European Union, eastward enlargement and uneven development. *European Urban and Regional Studies*, 8(1), 29-38.

Alesina, A., & Spolaore, E. (2005). *The size of nations*. Cambridge: MIT Press.

Allan, T. R. (2003). *Constitutional justice: a liberal theory of the rule of law*. Oxford: Oxford University Press on Demand.

Archer, C. (2014). *International organizations*. Abingdon: Routledge.

Armstrong, H. W., & Read, R. (2002). The phantom of liberty: Economic growth and the vulnerability of small states. *Journal of International Development*, 14(4), 435-458.

Aydin, M., & Acikmese, S. A. (2007). Europeanization through EU conditionality: understanding the new era in Turkish foreign policy. *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 9(3), 263-274.

Bailes, A. J., Rickli, J. M., & Thorhallsson, B. (2014). Small states, survival and strategy. Small states and international security: *Europe and beyond*, 26-45.

Bailes, A. J., Thayer, B. A., & Thorhallsson, B. (2016). *Alliance theory and alliance 'Shelter': the complexities of small state alliance behavior. Third World Thematics: A TWQ Journal*, 1(1), 9-26.

Barston, R. P. (2019). *Modern diplomacy*. Abingdon: Routledge.

Berta, S. (2018). *A small state's influence within the EU and NATO*. Lithuania's countermeasures against Russia, Glasgow: University of Glasgow/Charles University

Bilgin, P. (2004). A Return to 'Civilisational Geopolitics' in the Mediterranean? Changing Geopolitical Images of the European Union and Turkey in the Post-Cold War Era. *Geopolitics*, 9(2), 269-291.

Biscop, S. (2016). *The European security strategy: a global agenda for positive power*. Abingdon: Routledge.

Bohac, R., & Lipkova, L. (2016). Cataracts of globalization and the economic diplomacy of small states. *Економічний часопис-XXI*, (159), 16-20.

Borowiec, A. (2000). *Cyprus: a troubled Island*. Portsmouth: Greenwood Publishing Group.

Boucher, A. J., & Center, H. L. S. (2009). *National security policies and strategies: A Note on Current practice.* Washington: Henry L. Stimson Center.

Brighi, E., & Hill, C. (2008). Implementation and behaviour. *Foreign policy: theories, actors, cases*, 117-35.

Briguglio, L. (2014). *A vulnerability and resilience framework for small states*, Malta: University of Malta

Buzan, B., Buzan, B. G., W'ver, O., Waever, O., & Buzan, O. W. B. (2003). *Regions and powers: the structure of international security (No. 91).* Cambridge: Cambridge University Press.

Carpenter, R. E., & Petersen, B. C. (2002). Is the growth of small firms constrained by internal finance?. *Review of Economics and statistics*, 84(2), 298-309.

Cordell, K., & Wolff, S. (2009). *Ethnic conflict: causes, consequences, and responses*. Cambridge: Polity.

Cottey, A. (2013). The European neutrals and NATO: ambiguous partnership. *Contemporary security policy*, 34(3), 446-472.

Edström, H., Gyllensporre, D., & Westberg, J. (2018). *Military strategy of small states: responding to external shocks of the 21st century*. Abingdon: Routledge.

Erim, Nihat., (1975). *Bildiğim ve Gördűgűm Ölcűler Icinde KIBRIS,* Ankara: Ajans – Tűrk Matbaacilik Sanayi.

Flint, C., & Taylor, P. J. (2007). *Political geography: World-economy, nation-state, and locality*. New York: Pearson education.

Fontaine, P. (2000). *A new idea for Europe. The Schuman declaration-1950-2000*. Brussels: European Documentation.

Gashi, B. (2016). *The role and impact of the small states' diplomacy on regional and international security. ILIRIA International Review*, 6(1), 145-156.

Gibson-Graham, J. K. (2002). Beyond global vs. local: Economic politics outside the binary frame. *Geographies of power: Placing scale*, 25-60.

Goodman, R., & Jinks, D. (2004). How to influence states: Socialization and international human rights law. *Duke lj*, 54, 621.

Hammar, T. (2017). *Democracy and the nation state*. Abingdon: Routledge.

Hurrell, A. (2007). *On global order: power, values, and the constitution of international society*. Oxford: OUP Oxford.

Ikenberry, G. J. (2019). *After victory: Institutions, strategic restraint, and the rebuilding of order after major wars*, New Jersey: Princeton University Press.

Jackson, R. (1999). Sovereignty in world politics: a glance at the conceptual and historical landscape. *Political Studies*, 47(3), 431-456.

Jordaan, E. (2003). The concept of a middle power in international relations: distinguishing between emerging and traditional middle powers. *Politikon*, 30(1), 165-181.

Karns, M. A., Mingst, K. A., & Stiles, K. W. (2004). *International organizations: The politics and processes.* Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc.

Karsh, E. (2012). *Neutrality and small states*. Abingdon: Routledge.

Kassimeris, C. (2009). The foreign policy of small powers. *International Politics*, 46(1), 84-101.

Keohane, R. O., Macedo, S., & Moravcsik, A. (2009). Democracy-enhancing multilateralism. *International organization*, 1-31.

Klokkaris, P. (2009). *The Security Problem of Cyprus*, European Rim Policy and Investment Council, Report.

Klokkaris, P. (2016). *The Security of Cyprus in the new Geopolitical Environment of the Eastern Mediterranean and the Middle East*, European University, Eastern Mediterranean Policy Note No 5.

Korpi, W., & Palme, J. (2003). New politics and class politics in the context of austerity and globalization: Welfare state regress in 18 countries, 1975-95. *American Political Science Review*, 425-446.

Kumar, J., Bell, M., Salem, M., Martin, T., & Fairhead, S. (2018). Mode Conversion Noise attenuation, modelling and removal: case studies from Cyprus and Egypt. *First Break*, *36*(12), 113-120.

Kuzemco, C. (2014). *Ideas, power and change: explaining EU – Russia energy relations*, Journal of European Public Policy, 21(1).

Lamoreaux, J. W. (2014). Acting small in a large state's world: Russia and the Baltic states. *European Security*, 23(4), 565-582.

Leffler, M. P. (1992). *A preponderance of power: National security, the Truman administration, and the Cold War*. Redwood: Stanford University Press.

Levy, J. S. (2014). *War in the Modern Great Power System: 1495--1975*. Lexington: University Press of Kentucky.

Marketos, Th. (2013). East Mediterranean geopolitical energy elbowing with an American, Russian, Israeli, Turkish and Iranian prefix*: The role of international and regional actors.* 14(1), Central Asia and Caucasus Studies.

Mason, J. (2006) *Mixing Methods in a Qualitatively Driven Way*, Qualitative Research. Newburry Park: SAGE.

Mearsheimer, J. (2002). *The Tragedy of Great Power Politics,* London: Norton.

Migdal, J. S. (2015). *Peasants, politics and revolution: Pressures toward political and social change in the Third World*. New Jersey: Princeton University Press.

Mitzen, J. (2006). Ontological security in world politics: State identity and the security dilemma. *European journal of international relations*, 12(3), 341-370.

Morgan, R. (2007). On political institutions and social movement dynamics: The case of the United Nations and the global indigenous movement. *International Political Science Review*, 28(3), 273-292.

Neack, L. (2008). *The new foreign policy: power seeking in a globalized era*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Özsağlam, M.T. (2020). *Revival of Geopolitics: Russian Involvement in Eastern Mediterannean (2009-2019),* Lefke: European University of Turkey.

Patronidis, C. (2019). *A critique on contemporary Turkish foreign policy towards Cyprus and in the Eastern Mediterranean*. Thessaloniki: University of Macedonia.

Pevehouse, J. C. (2002). Democracy from the outside-in? International organizations and democratization. *International organization*, 515-549.

Rezvani, D. A. (2014). *Surpassing the sovereign state: The wealth, self-rule, and security advantages of partially independent territories*. Oxford: OUP Oxford.

Rice, C. (2000). Promoting the national interest. *Foreign Affairs*, 45-62.

Richmond,O. (1998) *Mediating in Cyprus: The Cypriot Communities and the United Nations* (Peacekeeping Book 3), London:Frank Cass Publishers.

Ridley, D. (2012). *The Literature Review: A Step-by-Step Guide* for students, Newburry Park:SAGE.

Salmon, P. (2002). *Scandinavia and the great powers 1890-1940*. Cambridge: Cambridge University Press.

Snow, D. M. (2016). *National security*. Abingdon: Routledge.

Spykman, N. (2007). America's Strategy in World Politics: *The United States and the balance of power,* Abingdon: Routledge.

Stergiou, A. (2016). *Turkey – Cyprus – Israel Relations and the Cyprus conflict,* Journal of Balkan and near Eastern studies, Abingdon: Routledge, 18(4), 375-392.

Sommerset, T. (2005). The European Union AND THE Cyprus conflict: *A study of the EU influence on different parts of the Cyprus conflict,* Oslo: Dept of Sociology and Human Geography, University of Oslo.

Sukier, H; Ramirez, M; Parra, M; Martinez, K; Fernandez, G; & Lay, N.(2020). *Strategic Management of Human Talent from a Sustainable Approach,* Revista de Ciencias Humanas y Sociales, 36(91), 929 – 953.

Suvarierol, S. (2003). *The Cyprus obstacle on Turkey's road to membership in the European Union,* Turkish Studies, Abingdon: Routledge.

Thakur, R. (2016). *The United Nations, peace and security: from collective security to the responsibility to protect.* Cambridge: Cambridge University Press.

Theofanous, A.; Drevet, J.F (2012), *Cyprus and the EU: Appraisal and Challenges,* Nicosia: Cyprus Centre for European and International Affairs, Notre Europe.

Thorhallsson, B. (2012). Small states in the UN security council: means of influence?. *The Hague Journal of Diplomacy*, 7(2), 135-160.

Thorhallsson, B., & Wivel, A. (2006). Small states in the European Union: what do we know and what would we like to know?. *Cambridge review of international affairs*, 19(4), 651-668.

Tornaritis, A. (2021). *Institutional strategies and divergence: international oil and gas companies in Cyprus, Israel, Egypt and the Eastern Mediterranean* (Doctoral dissertation), Bristol: University of Bristol.

Winrow, G.M. (2016). *Dialogue with the Mediterranean: The role of NATO's Mediterranean Iniciative,* Abingdon: Routledge

Wivel, A., Bales, A. J., & Archer, C. (2014). *Small States and International Security* . International Security: Europe and Beyond.

Wivel, A. (2005). The security challenge of small EU member states: interests, identity and the development of the EU as a security actor. JCMS: *Journal of Common Market Studies*, 43(2), 393-412.

Wigell, M. and Vihma, A., (2016). *Geopolitics versus Geoeconomics: The case of Russia's Geostrategy and its effects in the E.U.*, International Affairs,92 (3).

Ελληνόγλωσση

Baylis,J. Smith, S. & Owens, P. (2013). *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής. Μια Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 5η εκδ. ,Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Evera, (2001). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*. Αθήνα: Ποιότητα, σελ. 25.

Mallinson, W. (2005). *Κύπρος Μια Ιστορική Προοπτική: Ανάμεσα στο ΝΑΤΟ και την Ευρώπη : Πόλεμος ή Ειρήνη,* μετάφραση: Κολαϊτη Ρίτα , Αθήνα: Παπαζήση.

Βασιλείου, Γ. (2004). *Κύπρος - ΕΕ: Από τα Πρώτα Βήματα μέχρι την Ένταξη*. Αθήνα Καστανιώτη.

Βοσκόπουλος, Γ. (2005). *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική από τον 20ο στον 21ο αιώνα,* Αθήνα: Παπαζήση.

Γιαλλουρίδης, Χ. (2015). *Η γεωπολιτική υπεραξία της Κύπρου : Η σημερινή συγκυρία και οι προοπτικές επίλυσης του Κυπριακού*, στο: https://www.foreignaffairs.gr/articles/70606/xristodoylos-k-gialloyridis/i-geopolitiki-yperaksia-tis-kyproy?page=show .

Διακλαδική επιθεώρηση τεύχος 4ο Αυγ 2005, Θεσσαλονίκη: Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου, (σελ 13,51).

Ευαγόρου, Ε. Λ. (2010). *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική*. Αθήνα: Ποιότητα.

Ευαγόρου, Ε. Λ. (2007). Τα Μικρά Κράτη και η Στρατηγική τους στο Διεθνές Σύστημα: Η Περιπτωσιολογική Μελέτη της Κύπρου. *Γεωστρατηγική, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων*, Τεύχ. 12, σελ. 61-72.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2020). *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, σχετικά με την στρατηγική της ΕΕ για την Ένωση Ασφάλειας,* Βρυξέλλες.

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πως γίνεται μία επιστημονική εργασία: Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών,* Αθήνα: Κριτική.

Ήφαιστος, Π. (2020). *Κυπριακό: Η Μεγάλη Παγίδα*, στο www.piotita.gr/2018/11/19/π-ήφαιστος-κυπριακό-η-μεγάλη-παγίδα/.

Θεοφάνους, Α. (2000). *Η Κύπρος στην ΕΕ και στο νέο διεθνές Περιβάλλον*. Αθήνα: Σιδέρης.

Θουκυδίδης. (1999). *Θουκυδίδου Ιστορίαι : Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*. μετάφραση Άγγελος Βλάχος, Αθήνα: Εστία.

Ιωακειμίδης, Ν. (2006). *Το Μέλλον της Ευρώπης, Η Προοπτική της Ευρωπαϊκής ομοσπονδίας και η Ελλάδα*. Αθήνα: Σιδέρης, σελ 75-92.

Ιακωβίδης, Ν. (2009). *Παρεμβάσεις στο Κυπριακό –Εθνική πολιτική*. Αθήνα: Λιβάνη.

Κατακαλίδου, (2013). *Οι Νομολογιακές Εξελίξεις στο Ιδιοκτησιακό Καθεστώς στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*. (Πτυχιακή εργασία). Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών.

Κλοκκάρης, Φ. (2018). *Η άμεση ενίσχυση της Εθνικής Φρουράς είναι αναγκαία για την άμυνα της Κύπρου,* στο https://defencereview.gr/i-amesi-enischysi-tis-ethnikis-froyras-einai-anagkaia-gia-tin-amyna-tis-kyproy/.

Κοτζιάς, Ν. (2010). *Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας στο 21ο αιώνα.* Αθήνα:. Καστανιώτη.

Κουφαδάκης, Β. (2008). *Κύπρος ένα σύγχρονο πρόβλημα σε ιστορική προοπτική*. Αθήνα: Πατάκη.

Κουσκουβέλης, Η. (2004). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Ποιότητα.

Κουσκουβέλης, Η. (2013). «Στρατηγική μικρών κρατών στο διεθνές σύστημα: η περίπτωση της Κύπρου», στο Π. Παπαπολυβίου και συν., *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα*, 1945-1974: Αναζητώντας θέση στον κόσμο, Κέντρο Μελετών Τάσος Παπαδόπουλος. Αθήνα: Πατάκη, σελ.395-416.

Κουσκουβέλης, Η. (2013). Ο τραγικός τρόπος διαχείρισης μιας κρίσης, Foreign Affairs. *The Hellenic Edition,* 269. Στο http://foreignaffairs.gr/articles/69301/ilias-i-koyskoybelis/poies-dieksodoys-exei-pleon-i-kypros.

Κυπριώτη, Μ. (2006). *Προοπτική Ανάπτυξης Ενιαίας ΑΟΖ στο χώρο της ΝΑ Μεσογείου,* Αθήνα: Σακκούλα.

Λιλλήκας, Γ. (2008). *Λύση του Κυπριακού πραγματικότητες, διλλήματα και επιλογές*. Αθήνα:

Λιβάνη.

Μάζης, Ι. (2006). *Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα,* Αθήνα σελ.41-52

Μάζης, Ι. (2008). *Η Αραβοϊσραηλινή σύγκρουση και η γεωπολιτική της Ανατολικής Μεσογείου στο δεύτερο ήμισυ του 20ου αιώνα.* (http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/op01051.pdf) .

Μάζης, Ι. (2011). *Οι Νέες Διεθνείς Ενεργειακές Ισορροπίες ευνοούν την Ελλάδα*. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, στο http://globalsustain.org/el/story/11397.

Μαρκεζίνης, Β. (2010). *Μια Νέα Εξωτερική Πολιτική για την Ελλάδα*. Αθήνα: Λιβάνη.

Μελέτης, Κ. (2008). *Το ζήτημα της Κύπρου: Οι Τούρκοι κατακτητές, το σχέδιο Ανάν και οι Έλληνες ακαδημαϊκοί*. Αθήνα: Γόρδιος.

Μπαλαφούτα, Β. (2019). *Ελλάδα, Κύπρος, Τουρκία και Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας Νομική και πολιτική αξιολόγηση των εκατέρωθεν επιχειρημάτων*. Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων, Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.

Νταβούτογλου, Α. (2000). *Το Στρατηγικό Βάθος*. Αθήνα: Ποιότητα.

Πλατιάς, Αθ. (2007). *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη*. Αθήνα: Εστία, (σελ. 80-85).

Πουλλάδος, Μ. (2016). *Το μομέντουμ του τρίτου γύρου αδειοδότησης στην ΑΟΖ της ΚΔ*, Λευκωσία: European University, Eastern Mediterranean Policy Note No 6.

Σαββίδης, Π. (2019). *Η Ισλαμοποίηση της Κατεχόμενης Κύπρου,* Αθήνα : Αρματολός.

Σταυρινός, Μ. (2013). *Το Έγκλημα του Εποικισμού στο Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα: Πάργα.

Τσιριγώτης, Δ. (2006). *Εναλλακτικές Στρατηγικές των λιγότερο ισχυρών κρατών στο Διεθνές σύστημα των νεότερων χρόνων*, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών (ανέκδοτη διδακτορική διατριβή).

Φίλης, Κ., Κωνσταντακόπουλος Γ., Μαλανδράκη, Ε. (2012). *Ο Ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην Ενεργειακή Ασφάλεια της Ευρώπης*. Αθήνα: Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων.

Χατζηβασιλείου, Ε. (2015). *Κύπρος ,1974: Τυχοδιωκτισμός, Απομόνωση και Καταστροφή*. στο https://www.kathimerini.gr/investigations/816051/kypros-1974-tychodioktismos-apomonosi-kai-katastrofi/.

Χρυσοχού, Γ. (2018). Προκλήσεις *Ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο: Απειλές και Ευκαιρίες για την Ελλάδα*. Αθήνα: Σχολή Ναυτικών Δοκίμων.

Χωραφάς, Β. και Ρίζας, Λ. (2009). *Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα*. Αθήνα: The monthly preview imprint, σελ 42-43,45,114-125.

Διαδικτυακές πηγές

Euractiv with AFP, "*Cyprus slams Turkey over asylum – seeker 'burden' "*στο https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/cyprus-slams-turkey-over-asylum-seeker-burden/ (δημοσιεύτηκε στις 19 Φεβ 2021).

Euronews, «*Κυπριακό: Ετοιμάζονται για Γενεύη χωρίς όμως της Ευρωπαϊκή Ένωση»* στο https://gr.euronews.com/2021/04/22/kypriako-etoimazontai-gia-genevi-xoris-omos-tin-europaiki-enosi-kypros-tourkikes-prokliseis (δημοσιεύτηκε στις 22 Απρ 2021).

Kyris, G., *"The European Union and Cyprus : The awkward Partnership*" στο https://www.euractiv.com/section/euro-finance/opinion/the-european-union-and-cyprus-the-awkward-partnership/ (δημοσιεύτηκε στις 02 Απρ 2013- αναδημοσιεύτηκε στις 8 Ιαν 2015).

Sanderson, S., "*Cyprus accuses Turkey of creating new migration route"* στο https://www.infomigrants.net/en/post/30401/cyprus-accuses-turkey-of-creating-new-migration-route (δημοσιεύτηκε στις 22 Φεβ 2021).

United Nations (UN), στο http://unscr.com/en/resolutions.

United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP), στο https://unficyp.unmissions.org/military.

Κουλουμπής, Θ., *«Ελληνοτουρκικά: Διάλογος, Διαπραγμάτευση, Διευθέτηση;»* στο https://www.kathimerini.gr/opinion/687128/ellinotoyrkika-dialogos-diapragmateysi-dieythetisi/ (δημοσιεύτηκε στις 03 Φεβ 2002).

Κυπριακή Δημοκρατία, Πρεσβεία της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Χάγη, στο http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/embassy_thehague.nsf/ecsw15_gr/ecsw15_gr?OpenDocument.

Κυπριακή Δημοκρατία στο http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_stockholm.nsf/ecsw17_gr/ecsw17_gr?OpenDocument.

Λιάγγου, Χ., «*Η διαδρομή του EastMed αλλάζει*» στο https://www.kathimerini.gr/economy/561309655/i-diadromi-toy-eastmed-den-allazei/ (δημοσιεύτηκε στις 30 Μαρ 2021).

Ομήρου, Γ., «Το ξεχασμένο δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου» στο (https://www.philenews.com/f-me-apopsi/paremvaseis-ston-f/article/1065911/to-xechasmeno-doga-toy-eniaioy-amyntikoy-choroy) (δημοσιεύτηκε στις 22 Νοε 2020).